

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie a andragogiky

DROGOVÁ DELIKVENCE MLÁDEŽE

DRUG DELINQUENCY OF THE YOUTH

Bakalářská diplomová práce

Michaela Šimonová

Vedoucí práce: PhDr. Kateřina Thelenová

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Mladé Boleslavi dne 13. března 2012

Poděkování: Děkuji PhDr. Kateřině Thelenové za trpělivost, ochotu a odborné vedení celé bakalářské diplomové práce. Také bych chtěla poděkovat své přítelkyni Lucii Knytové za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

OBSAH

ÚVOD	6
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1.1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE	10
1.1.1 <i>Mládež</i>	10
1.1.2 <i>Delikvence</i>	15
1.1.3 <i>Mladistvý</i>	24
1.1.4 <i>Provinění</i>	25
1.1.5 <i>Přestupek</i>	28
1.1.6 <i>Drogy</i>	29
1.1.7 <i>Drogová delikvence mládeže</i>	40
1.1.8 <i>Mladá Boleslav a její sociodemografický popis</i>	45
2 PRAKTICKÁ ČÁST	50
2.1 METODOLOGIE PRŮZKUMU	50
2.2 CÍL A PŘEDMĚT PRŮZKUMU	50
2.3 EVIDENCE TRESTNÍHO ŘÍZENÍ.....	50
2.4 STANOVENÍ HYPOTÉZ	51
2.5 POUŽITÉ METODY A TECHNIKY	52
2.6 ZKOUMANÝ VZOREK	53
2.7 SHRUTÍ VÝZKUMU.....	62
2.8 NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ	65
ZÁVĚR.....	67
PŘÍLOHY	74
PŘÍLOHA Č. 1: PŘEHLED ZAKÁZANÝCH LÁTEK	74
PŘÍLOHA Č. 2: HISTORIE MLADÉ BOLESLAVI	76
PŘÍLOHA Č. 3: ANKETA	77
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	79

Motto

„Naše mládež miluje luxus. Má špatné chování a opovrhne autoritami – neproказuje úctu starším a místo pohybu cvičení raději plácá hloupostí. Děti jsou dnes tyranské; doma vůbec nepomáhají. Už se nepostaví, když někdo starší vstoupí do místnosti. Odmlouvají a vzpírají se svým rodičům, ve společnosti mluví hloupostí, nenasytně hltají jídlo a tyranizují učitele.“

(Sokrates)

ÚVOD

Název bakalářské diplomové práce zní Drogová delikvence mládeže. Domnívám se, že nikdo, ani největší laik, již nezapochybuje o skutečnosti, že problém zneužívání drog je sociálně patologický jev, který ve svých dopadech negativně ovlivňuje situaci celého státu. Toto téma je palčivým problémem společnosti, protože v současné době dochází ke zvyšování počtu sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Problematika takových jevů jako jsou např. kriminalita, delikvence, drogová problematika apod., není problémem pouze Evropy, potažmo České republiky, ale jedná se o problém globální, celosvětový. Trestná činnost mládeže je naléhavý společenský problém a jeho poklesu a omezování by se proto měla v budoucnu věnovat ještě větší pozornost než doposud. Prevence a řešení se staly zájmem výzkumných prací odborníků, ale také i jednou z oblastí státní politiky. Cílem státní politiky je minimalizovat původ vzniku sociálně patologických jevů i jejich vliv na děti a mládež. Z těchto důvodů je žádoucí vytvářet předpoklady pro činnost všech subjektů, které se zabývají preventivními programy nebo se orientují na oblast převýchovy, obnovené výchovy, speciálních metod, které rozvíjejí nevyvinuté sociální funkce nebo v případě jejich narušení je upravují. Případně se může jednat o resocializaci ohrožených a narušených jedinců, škol, respektive pedagogů. Vzhledem k tomu, že zde hovoříme o dětech a mládeži, považuji za důležité zmínit Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které v tomto poli působnosti plní několik klíčových povinností. Předepisuje nejen primární strategie a normy v daných oblastech, ale stanoví i priority na budoucí období a v neposlední řadě se jedná o podporu vytváření hmotných, finančních a personálních podmínek, které jsou nezbytné pro realizaci prevence sociálně patologických jevů ve školství. Považuji tedy za vhodné věnovat této problematice větší pozornost.

V bakalářské diplomové práci se zabývám problematikou delikvence mládeže a to především v souvislosti s užíváním drog v regionu Mladá Boleslav. Vzhledem k tomu, že Mladá Boleslav je specifické město, kde se koncentrují především společnosti, jejichž předmětem činnosti je průmyslová výroba, předpokládám zde významné souvislosti. Tímto mám

na mysli především anonymitu města, velký počet cizinců, ale i malé procento nezaměstnanosti a s tím související finanční zdroje a příležitosti. Jde o momenty, které mě motivovaly k výběru tématu bakalářské diplomové práce, ale nebudu se jimi hlouběji zabývat.

Toto téma jsem si vybrala vzhledem ke své dlouholeté praxi u Policie České republiky, kde se dnes a denně setkávám s mladistvými, kteří páchají trestnou činností související s drogovou problematikou. Někteří sami drogy nezneužívají, ale podílejí se na jejich nezákonné manipulaci, tj. výrobě, distribuci či přechovávání drog pro jiného. Další skupinu tvoří toxikomani - osoby, které páchají trestnou činností, protože požívají drogy. A v neposlední řadě sem patří pachatelé, kteří využívají chorobného návyku na droze u jiných osob a páchají trestnou činností na toxikomanech. Velký rozdíl je v páchání trestné činnosti mladistvých a v páchání trestné činnosti dospělých. Tyto rozdíly jsou patrné jak v motivech, tak způsobu provedení, ale i míře trestu a jeho plnění.

Cílem bakalářské diplomové práce je zmapovat vybrané aspekty delikvence mládeže v regionu Mladá Boleslav. Práce bude rozdělena na dvě na sebe navazující části - teoretickou a praktickou. V teoretické části budu věnovat pozornost teoretickým základům popsaných v dostupných zdrojích a literatuře. Zde budu klást důraz na seznámení se základní terminologií, mládež a její charakteristiku a to jak z hlediska vývojové, tak z hlediska sociální psychologie, problematiku drog obecně, trestnou činnost mládeže související s psychoaktivními látkami. Jejich vymezení považuji za nutné k jasnému a správnému pochopení celého výkladu. Dále se zde věnuji charakteristice okresu Mladá Boleslav a fungování databáze Informační systém Evidence trestního řízení Policie České republiky, kde jsem čerpala potřebná data.

Cílem teoretické části bude obecná charakteristika delikvence se zaměřením na delikvenci osob ve věku 15 až 18 let na základě studia odborné literatury a relevantní legislativy. Dílčím cílem bude také charakteristika věkové skupiny mládeže s ohledem na poznatky vývojové a sociální psychologie. Lze předpokládat, že teoretické zpracování problému vyústí v konstatování vztahu mládeže k psychoaktivním látkám jako výrazně dominantního tématu. S ohledem na tuto skutečnost bude

v praktické části proveden průzkum, kterým budou na vybraném vzorku respondentů zjišťovány typické znaky delikventního vztahu mládeže k psychoaktivním látkám. Dílčím cílem praktické části bude zjišťování informovanosti a zkušeností mládeže s tzv. novými drogami – látkami, které nejsou ilegální a jsou v současné době prodávány jako suvenýry, upomínkové předměty či energetické doplňky stravy. Důvodem tohoto výzkumu je předpoklad, že do budoucna bude toto téma významnou praktickou i výzkumnou otázkou na poli delikvence mládeže a drogové delikvence zvlášť.

Tato část textu sice neodpovídá aktuální legislativní situaci a jeví se jako aktuální v době zadávání bakalářské diplomové práce, zůstala však součástí textu pro ilustrativnost svých výstupů. Nebudou z nich však vyvozována žádná další opatření ani závěry.

Základní metodou a použitou technikou je studium a analýza vyšetřovacích spisů respondentů obviněných z trestných činů nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ustanovení §283, §284, §285 a §286 trestního zákoníku nebo trestného činu šíření toxikomanie podle ustanovení § 287 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

Zkoumaný vzorek představuje 24 spisů evidovaných na Policii České republiky, okresním ředitelství, službě kriminální policie a vyšetřování v Mladé Boleslavi, Obvodní oddělení Policie české republiky Mladá Boleslav I., Obvodní oddělení policie České republiky Mladá Boleslav II., Obvodní oddělení Policie České republiky Dobruška, Obvodní oddělení Policie České republiky Mnichovo Hradiště, Obvodní oddělení Police České republiky Bělá pod Bezdězem, které byly vedeny proti 24 mladistvým pachatelům v souvislosti s drogovou problematikou.

Ze zkoumaného vzorku je všech 24 spisů evidováno v roce 2010 a jde o celkový počet spisů, které byly vedeny vždy proti mladistvému pachateli v souvislosti s drogovou problematikou v okrese Mladá Boleslav. Rok 2010 jsem zvolila z důvodu aktuálních dat, neboť statistiky za rok 2011 v současné době nejsou uzavřeny. Zkoumaný vzorek je složen z chlapců i dívek ve věkové kategorii 15 až 18 let.

Zvolila jsem kvantitativní metodologii, hypoteticko deduktivní metodu, kdy používám dvě techniky sběru dat - vytěžování spisového materiálu a anketu.

Spisy jsou řazeny dle data zpracování a vložení konkrétního skutku do policejního informačního systému Evidence trestního řízení (dále jen ETŘ).

Využití a smysl předložené práce spatřuji ve zmapování současné drogové situace v okrese Mladá Boleslav tak, aby bylo možné dosáhnout patřičných opatření, která by vedla ke zlepšení situace v oblasti drogové kriminality mládeže v regionu.

1 Teoretická část

Cílem této části bakalářské práce je představit pomocí prezentace odborných zdrojů pojmový aparát. Budu zde charakterizovat mládež jak z hlediska vývojové psychologie, tak z hlediska psychologie sociální. Zaměřím se na problematiku drog a trestnou činnost mladistvých spojenou s psychoaktivními látkami. Vzhledem k obsáhlosti tématu budou definovány pouze pojmy pro tuto práci zásadní. Součástí teoretické části práce je též stručná charakteristika okresu Mladá Boleslav a obecné představení informačního zdroje ETR, ze kterého budu čerpat v části praktické.

1.1 Základní terminologie

V teoretické části bakalářské diplomové práce je nutné vymezit základní pojmy, které těsně

souvisí s delikventním chováním mládeže. Mezi stěžejní pojmy patří: *mládež, delikvence, kriminalita, kriminalita dospělých, kriminalita mladistvých, pachatel, trestný čin, mladistvý, provinění, droga, závislost, neúplná rodina, delikvence mládeže, toxikoman*. Jejich přesné vymezení je potřebné pro správné porozumění a uvedení do problematiky bakalářské diplomové práce.

1.1.1 Mládež

V úvodu kapitoly, která se věnuje mládeži, představím několik chápání pojmu mládež, neboť vymezení tohoto konceptu je velice obšírné. Většina autorů popisuje mládež úhrnně, a to jak z hlediska jejího psychologického, tak z hlediska sociálního vývoje, ale i z hlediska vývoje biologického, neboť tyto faktory spolu velmi úzce souvisí.

Mladou generací neboli mládeží Jandourek rozumí nejobecněji takovou generaci, která se nalézá ve stádiu svého zrání. Tím má na mysli stádium nejen biologického dozrávání, ale především sociálního dotváření a psychického vyzrávání (Jandourek, 2003, s. 67). K lepšímu pochopení Jandourek dodává, že se jedná o specifické období, nebo také „přípravnou fázi na převzetí role dospělého, odpoutáváním se od primární rodiny,

hledáním hodnotové orientace, hledáním autorit a konkrétnější přípravou na budoucí povolání“ (Jandourek, 2003, s. 67). Dále ve své publikaci zdůrazňuje fakt, že biologický, psychický či sociální rozvoj se u každého jedince liší svou délkou a intenzitou. V tomto životním období také poukazuje na velmi podstatné a významné působení vrstevnických part a dalších skupin (Jandourek, 2003, s. 67).

Mládež můžeme také chápat jako historicky a sociálně podmíněnou skupinu obyvatel, která je věkově ohraničena, má své charakteristické vlastnosti a rysy, specifické nároky, potřeby, zájmy a hodnoty, které se liší od ostatních věkových skupin. Nemůžeme zde ale hovořit o stejnorodé skupině, neboť její nároky, postoje, potřeby a zájmy jsou podmíněny zejména příslušností mladých lidí ke konkrétní sociální skupině, ale jsou rovněž ovlivněny sociální pozicí neboli statusem. V této skupině rovněž dochází k osvojování si sociálních norem a požadavků, vytváření si vlastních názorů na svět a jeho fungování (Geist, 1992, s. 229).

Mládež je spojována s rozdílnými věkovými kategoriemi a v závislosti na předmětu a míře výzkumu jednotlivých vědních disciplín, např. psychologie, kriminologie, sociologie apod.

Dále Geist v Sociologickém slovníku konstatuje, že „analýza různých vymezení ukázala, že např. věkové vymezení se vztahuje k různým geografickým lokalitám, kulturně-historickému a sociálnímu prostředí, k různým sociálním strukturám, sociálním útvarům, třídám i k různým výchozím kritériím (psychologickému, anatomicko-fyziologickému apod.), věkově lze vymezit mládež pouze demograficky, nikoliv sociologicky a psychologicky, neboť věkový údaj zahrnuje jedince v různých sociálních pozicích, sociálních strukturách odlišných sociálních útvarů a nediferencuje ani psychické znaky, které jsou vztaženy k fyzickému věku“ (Geist, 1992, s. 228). Ale pro účely této práce budeme za mládež označovat **fyzické osoby ve věku 15 – 18 let.**

V tomto věku se odehrává množství významných psychických, sociálních a biologických změn. Jedinec usiluje o to, aby se výrazně odlišil od svého okolí, např. oblékáním, poslechem specifického druhu hudby. Z psychologického hlediska dochází k hledání vlastní jedinečnosti, identity (Macek, 1999, s. 45).

Například Andriele pojal mládež jako „věkovou skupinu již ne dětí, ale mladých lidí, tzn. jedinců biologicky, psychicky a sociálně nedospělých. Tato věková skupina je dále vnitřně diferencována, vývojem a postupným dozráváním jedinců stále více strukturována a nachází se v období „intenzivní“ přípravy na přebírání rolí v dospělé populaci, čili na věk dospělých, to jest dospělých biologicky, psychicky i sociálně“ (Andriele, 1989, s. 26).

Rovněž Skalková mládež vystihuje jako „sociální kategorii, která se utvářela především v moderní době (i když má dlouhou historii). Období věku mládeže představuje v moderní době přípravu na život dospělých: získání povolání, osvojení správného chování, získání společenského uznání aj. Jde tedy o etapu socializace a kvalifikace“ (Skalková, 1996, s. 21). K porozumění ovšem dodává, že „věkové vymezení tohoto období bývá dosti variabilní“ (Skalková, 1996, s. 21). Říká, že „z pohledu postmodernismu se ztrácí hranice mezi věkem dětství, mládeže a dospělosti, že se sféry dětství, mládeže a dospělosti nebyvale prolínají a zároveň se tyto procesy ukazují jako různosměrné a rozporné“ (Skalková, 1996, s. 22). Důvodem jsou mnohé faktory, jako např. prodlužování délky studia a s tím související závislost na rodičích, ale i opačné procesy vlivem médií, kdy děti i mládež snadněji pronikají do světa dospělých (Skalková, 1996, s. 22).

Autoři odborných publikací více než mládež používají termín **adolescenti**, který je typický pro psychologii. Nyní bych se v textu přidržela této deskripce.

Pojem adolescence vznikl z latinského slovesa *adolescere* (mohutnět, dospívat, dorůstat). Macek udává, že se jedná o specifické období ve vývoji člověka, které klade velké požadavky na adolescenta, ale i na jeho nejbližší okolí. Psychologové, kteří se touto životní etapou zabývali, ji označovali jako období bouří a krizí. Zde uvedu konkrétně psychologa Halla, neboť tento byl považován za „otce adolescence“. Hall poprvé formuloval ve svých teoriích názor na adolescenci jako na emocionálně nestabilní období plné konfliktů, revolty a vzdoru vůči „světu dospělých“. Adolescenci popisuje jako nevyhnutelný, nutný a dramatický střet protikladných směrů

v člověku. Toto konfliktní stádium v rozvoji osobnosti je podle Halla zapotřebí chápat jako nezbytné, přirozené a nevyhnutelné (Macek, 1999, s. 17).

Macek dále vidí v adolescenci dospívání i mládí zároveň, které je odlišné od ostatních životních fází. Adolescencí rozumí celé období mezi dětstvím a dospíváním, kdy dochází k plné reprodukční zralosti, ukončení tělesného růstu. Z psychologického aspektu dochází k dosažení osobní nezávislosti a z hlediska sociologického nastává role dospělého (Macek, 1999, s. 11,12).

K tomu Macek dodává, že „průběh dospívání je velmi závislý na specifických kulturních a společenských podmínkách, tj. na hodnotách, tradicích a normách konkrétní společnosti, konkrétní komunity a na stylu rodinného života“ (Macek, 1999, s. 19). V této souvislosti zároveň uvádí, že „pro predikci problémového chování je nejdůležitější sociální strukturou rodina. Význam má vzdělání a zaměstnání obou rodičů, rovněž jejich začlenění do dalších sociálních struktur, resp. do referenčních hodnotových skupin (např. náboženské společenství). Rodiče ovlivňují chování svých dospívajících dětí v mnoha směrech. Je zřejmé, že především fungují jako modely chování – řada studií ukazuje, že jak pro zdravotní rizika, tak především pro sociálně deviantní chování adolescentů je analogické chování jejich rodičů jeden z nejsilnějších prediktorů“ (Macek, 1999, s. 19).

Pokud shrneme výše uvedené úvahy a definice, je možno konstatovat, že mládež je osobitá, samostatná sociální skupina. A jako taková se charakterizuje určitými psychickými a sociálními zvláštnostmi typickými pro tuto životní fázi.

Macek zároveň konstatuje, že adolescence už nemá jako hlavní charakteristiku konflikty, zvraty a krize, jak tvrdil Hall, nicméně je toto období nadmíru choulostivé pro rozvoj tzv. rizikového a problémového chování, jenž může být dvojího druhu. Toto problémové chování se může týkat poškozování zdraví adolescentů a to jak zdraví tělesného, tak i duševního. Ve druhém významu má Macek na mysli chování, které je spjato s ohrožením společnosti, to znamená ohrožení negativním působením a újmou druhých osob (Macek, 2003, s. 77).

Ve své knize Macek také uvádí nejčastější oblasti problémového chování současných adolescentů, kterými jsou zejména (2003, s. 77):

- predeliktivní chování a páchání trestné činnosti,

- agrese, násilí, šikana a týrání (včetně rasové nesnášenlivosti a diskriminace některých skupin),
- užívání drog (včetně alkoholu a kouření),
- sexuální rizikové chování (včetně předčasného mateřství a rodičovství),
- poruchy příjmu potravy,
- sebevražedné pokusy a dokonané sebevraždy.

Na základě dosud řečeného se lze domnívat, že v této vývojové fázi má největší vliv na psychiku a rozvoj jedince zvláště působení vrstevnických part, škola a především rodina. Kvalitní základ předávaný v rodině poskytuje mladému člověku energii a vůli přemoci problémy, které jsou spojeny s přechodem z dětství do dospělosti. Pokud rodina správně funguje, ukazuje mladému člověku, jak orientovat svůj život tím správným směrem a vypěst v plnohodnotnou osobnost. Ale nemohu zde opomenout ani faktory, jakými jsou např. dědičnost, příslušnost k pohlaví, osobnost, inteligence, ale i vliv médií a vyplnění volného času.

Ale přesto se na závěr této kapitoly vrátím k rodině, kdy mám tentokrát na mysli rodinu neúplnou a způsob rodinného soužití, který má podle mého mínění přední význam pro rozvoj člověka v tomto období. Zpočátku vysvětlím pojetí rodiny a neúplné rodiny. **Rodinou** rozumíme skupinu osob bezprostředně spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. **Neúplná rodina** je tvořena jedním z rodičů a jeho nezletilým dítětem nebo více dětmi. Obecně neúplná rodina je taková, kde chybí jeden z jejích členů, matka nebo otec. Vzniká obvykle rozvodem, eventuálně odchodem jednoho z rodičů, ale také úmrtím jednoho z rodičů. Do kategorie neúplné rodiny se řadí i svobodné matky (demografie, online).

V této souvislosti Jedlička a kol., zastávají názor, že klíčovým faktorem zdravého vývoje dítěte je kvalita vztahů mezi členy rodiny. Shodují se, že „k problematickému psychosociálnímu vývoji dítěte dochází nejen v rodinách kriminálků, alkoholiků, toxikomanů a lidí, kteří principiálně nemají zájem pracovat, ale i všude tam, kde chybí láska, pocit bezpečí, kde výchovu provází nedůslednost nebo nezdravé ochránářství nabízející dítěti

vše, na co si vzpomene“ (Jedlička, Klíma, Koťa, Němec, Pilař 2004, s. 322). K tomu dodávají, že „snahy o únik z takto depresivně laděného vnitřního světa mohou mít pro ně nepříznivé důsledky. Zpravidla náhoda rozhoduje o tom, jestli začnou užívat drogy, páchat trestnou činnost, seberealizovat se v projevech davové agresivity nebo zda zvolí jinou formu sebedestruktivního chování“ (Jedlička, Klíma, Koťa, Němec, Pilař 2004, s. 322).

Také se ztotožňuji s tímto míněním, a tudíž mám za to, že jako hlavní činitel podílející se na chování jedince, později třeba i delikventním, je především rodina. Ta formuje jedince od narození a vštěpuje mu prostřednictvím rodičů mravní názory, úsudky a jisté vzorce chování. Za významný problém současné moderní doby považuji krizi – tedy změny rodiny. Žijeme ve značně uspěchané době. V rodinách přestává fungovat vzájemná komunikace a rodiče preferují kariéru. Jindy je naopak okolností nutí zůstat v zaměstnání větší část dne. Z výše uvedeného pramení, že ubývá času na děti. Stále více párů se rozvádí a dítě pak vychovává pouze jeden rodič. V případě, že navíc zůstane matka na výchovu sama, situace se tím ještě zhorší. To pochopitelně ale vůbec neznamená, že matka samoživitelka bude mít delikventní dítě. Jsem přesvědčena, že pokud zvolí vhodný způsob výchovy, která neuspokojuje jenom materiální a ekonomické potřeby, ale naopak, dítěti věnuje v první řadě dostatek času, péče a pozornosti, dospěje z něj plnohodnotný člověk. Vidíme tedy, že hledat příčiny delikvence mládeže je složité.

1.1.2 Delikvence

Pojem delikvence bývá nejčastěji používán v souvislosti s nežádoucím a nepřijatelným chováním dětí. Původně byla delikvence chápána jako právní pojem, ale dnes se užívá zejména v sociálních vědách a také v novodobých učebnicích psychopatologie, jak píše Koudelková (1995, s. 35). Za delikvenci označuje „antisociální chování, které může, nebo nemusí, být spojeno s právními důsledky, přičemž delikvencí se zpravidla rozumí mírnější porušení právních nebo morálních norem, zejména dětmi nebo dospívajícími, zatímco termínu kriminalita se používá již pro závažné

přestupky, trestné činy, u dospělých osob“ (Koudelková, 1995, s. 35). Z toho vyplývá, že delikvence je širším pojmem než kriminalita, neboť označuje činnost porušující nejen právní, ale i společenské, tedy širší normy, proto se takové jednání vztahuje i na děti a mladistvé, kteří se tak stávají delikventy. Dále Koudelková dodává, že „etymologicky pochází termín delikvence z latinského delinques, což označuje toho, který se dopustil přestupku. Delikventní chování lze tedy považovat za relativně výstižný termín a jako mírné označení pro přestupky, provedené dětmi a dospívajícími, i když v psychologickém smyslu pojem delikvence nepředstavuje vlastně žádnou homogenní kategorii chování“ (Koudelková, 1995, s. 36). V publikaci Koudelkové se dále setkáváme s pojmenováním mravní narušenost nebo též mravní vada, která je ovlivněna různými činiteli. „Pro sociálně narušeného delikventa je příznačná především jeho vzájemná spolupráce s ostatními členy delikventní skupiny při provádění delikventních aktů (proto je také mnohdy označován jen jako sociální či socializovaný delikvent), přičemž delikventní komunita svému členu zajišťuje status i potřebu uznání za jeho chování. Někteří autoři, zejména sociologicky orientovaní, se domnívají, že sociální delikvent je zpravidla psychologicky normální osobou, neboť se předpokládá, že chování delikventa, který je členem delikventní skupiny, bývá v souladu se vzorci chování platnými v oné zvláštní sociální komunitě, do níž se zařadil. Z tohoto důvodu se některé formy delikvence považují za normální, neboť zpravidla vznikají na podkladě dětské identifikace s okolním prostředím nebo s některou sociální skupinou uvnitř prostředí“ (Koudelková, 1995, s. 32-33).

Kupříkladu Matoušek vidí v delikvenci „všechny typy jednání mládeže, jež porušují sociální normy chráněné právními předpisy včetně přestupků, ve stejném smyslu se užívá výraz delikventní chování mládeže“ (Matoušek, 2003, s. 315). Delikvence je ale úzce spjata i s osobností jedince. „Je nutné jí vnímat jako výsledek vzájemného působení jedince a vnějšího prostředí. Při posuzování delikventního jednání je důležité věnovat pozornost vlastnostem osobnosti a její genezi ve smyslu vzájemného působení psychofyzilogických zvláštností jedince a vnějšího prostředí a současně i vzájemného působení osobnosti a konkrétní životní situace“ (Jedlička, Klíma, Koťa, Němec, Pilař, 2004, s. 325).

Pro většinu delikventů je typické, že dovedou o svém cíli a jeho dosažitelnosti přijatelně logicky uvažovat, ale nejsou schopni si připustit, jaké může mít následky.

Sociologický slovník definuje delikvenci jako „chování, které odporuje sociálně přijatým a uznávaným sociálním, zejména slovním normám příslušného sociálního útvaru, a je považováno za nezákonné, za antisociální, sociálně patologické nebo nemorální“ (Geist, 1992, s. 58). V případě mladistvých Velký psychologický slovník rozlišuje delikvenci juvenilní, kterou vysvětluje jako „páchání trestných činů nezletilci a mladistvými“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 89). Ondrejkoovič delikvenci považuje za chování, které není souhlasné s platnými normami a považuje ji za druh sociální deviace. Uvádí, že takové jednání je většinou nezákonné, i když zákonem nemusí být vždy postižitelné jako protispolečenské, například vzhledem k věku delikventa nebo s ohledem na jeho duševní stav (Ondrejkoovič, 1998, s. 263).

Jistou diferencí v terminologii můžeme sledovat jednak ve sféře práva a sociálních věd, které se zabývají delikvencí jako společenským fenoménem, jednak v psychologických oborech, které na delikventní chování nahlíží jako na poruchu chování.

Obecně ze všech definic plyne, že delikvence je společensky nepřijatelné chování a neschopnost se řídit základními požadavky a očekáváními společnosti, které může být následně sankcionováno do té míry, do jaké překročí legislativní normy daného státu.

Pro tuto bakalářskou diplomovou práci budu používat pojem v tom smyslu, ve kterém jej vymezil Matoušek, tedy tvrdím, že delikvencí označíme „všechny typy jednání mládeže, jež porušují sociální normy chráněné právními předpisy včetně přestupků, ve stejném smyslu se užívá výraz delikventní chování mládeže“ (Matoušek, 2003, s. 315).

Na tomto místě považuji za vhodné dodat, že Matoušek a Kroftová na podkladě zahraničních studií upozorňují i na tzv. predelikventní chování. To popisují jako chování, ze kterého se s větší pravděpodobností než z ostatních způsobů chování může vyvinout trestná činnost. Mezi tyto způsoby chování přiřazují např. útoky z domova, záškoláctví a agresivní napadání spolužáků (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 317).

Nyní se budu věnovat kriminalitě jako takové, neboť i tento pojem úzce souvisí s delikvencí a přispěje k jejímu lepšímu pochopení. Nejdříve kriminalitu popíšu z toho nejobecnějšího pohledu a poté jí rozdělím pro potřeby této bakalářské práce na kriminalitu dospělých a kriminalitu mladistvých. Na tuto problematiku navazují další pojmy, které zde nemohu opomenout. Těmi jsou: trestný čin, pachatel, obviněný, obžalovaný a odsouzený.

Nejobecněji je **kriminalita** chápána jako sociálně patologický jev, který má v sobě jednak aspekty společenské tak i osobnostní, sociologické, psychologické, psychiatrické, pedagogické, trestněprávní a jiné (Novotný, Zapletal, 2004, s. 16).

Konkrétněji kriminalitu definuje Fischer jako „souhrn trestných činů, které se vyskytly a vyskytují v té které konkrétní společnosti. Podmínkou je, že takové činy a chování jsou postihnutelné dle současné právní úpravy jako trestné podle trestního zákona“ (Fischer, Škoda, 2009, s. 156).

Hartlová ovšem kriminalitu formuluje jako „negativní společensko-historicky podmíněný jev tvořený souhrnem jednání, jehož důsledkem je trestná činnost, která překračuje zákon a je vedena zločinným úmyslem“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 271).

S kriminalitou velmi úzce souvisí další pojmy, které jsem již zmínila a těmi jsou například pachatel, trestný čin, kriminalita mladistvých, kriminalita dospělých, obviněný, obžalovaný, které zde vysvětlím.

Z dosud věcného vyplývá, že důvody a okolnosti páčání kriminality mladistvých jsou podobné jako u kriminality dospělých, avšak vyskytují se zde některé zvláštnosti, které ovlivňují kriminalitu páchanou mladistvými. Kriminalita mladistvých má svá specifika, která zde budou rozlišena. Pokud hovoříme o **kriminalitě dospělých**, kterou zde zmíním pouze velmi okrajově, rozumíme tím páčání přestupků nebo trestných činů dospělými osobami, tzn. osobami, které jsou starší než 18 let. Trestné činy dospělých pachatelů jsou výslovně uvedeny v trestním zákoně a vztahují se k nim odlišné trestní sazby.

Kriminalita mladistvých se týká věkové kategorie 15–18 let. V tomto období dospívání, které je považováno za kritické, se formují hlavní rysy

osobnosti. Vliv vrstevníků je velmi silný, vytváří se party. Vytrhnout mladého člověka z takové party je často velmi nesnadné až nemožné. Pokud se mladistvý pachatel proviní nebo spáchá čin jinak trestný, věc bude oproti dospělému pachateli řešena podle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), v platném znění.

Matoušek ve své publikaci řadí páchanou trestnou činnost mladistvých podle policejní evidence a to dle její četnosti následovně (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 148):

- ❖ krádeže věcí z aut,
- ❖ krádeže aut,
- ❖ podvody,
- ❖ krádeže kol,
- ❖ vloupání do víkendových chat,
- ❖ vloupání do bytů,
- ❖ zpronevěra,
- ❖ krádeže v bytech,
- ❖ vloupání do obchodů,
- ❖ vloupání do restaurací.

Z výše uvedeného výčtu plyne, a lze souhlasit s Matouškem, že mládež se více dopouští trestné činnosti majetkové, která vysoce převyšuje násilné kriminální činy. Současný nárůst majetkové trestné činnosti je vskutku alarmující (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 148). Jak dále Matoušek konstatuje, „kriminální chování je mezi mládeží rozšířené do té míry, že prakticky každý mladý člověk se již alespoň jednou deliktu dopustil“ (Matoušek, Kroftová, 1998, s. 146).

Jestliže zde hovoříme o mladistvých pachatelích, trestní zákoník jasně říká, že čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně, není trestným činem. Trestné činy mladistvých se nazývají provinění, kterému věnuje samostatně jednu z dalších kapitol. Následný trest se nově pojmenovává jako opatření. Ta mohou být výchovného, ochranného nebo trestního charakteru (zákon č. 218/2003 Sb.). Otázku uložených opatření považuji pro svou práci za

důležitou, proto se jí také budu podrobněji věnovat v jiné části zvláštní kapitoly.

Objevují se rovněž další druhy kriminality, na které se také podílí děti a mladiství. Zde mám na mysli zejména kriminalitu spojenou s patologickým hráčstvím, dětskou prostitucí a pornografií. Ale také kuplířství, drogová kriminalita a v dnešní době nelze opomenout tolik diskutovanou počítačovou kriminalitu.

Kriminalita se stala součástí denního života veškeré společnosti. Není možné ji zcela vymýtit, ale je možno ji alespoň snížit. Zdůrazňuji, že jedna z cest, jež směřuje ke snížení kriminality, vede právě a především přes děti a mládež.

Dále na tomto místě pokládám za vhodné seznámit čtenáře s definicí trestného činu, jak ji charakterizuje trestní zákoník v §13. Trestný čin je podle všech právních řádů nejzávažnější zaviněné protiprávní jednání.

Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákoník označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákoník výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti (zákon č. 40/2009 Sb.).

Vzhledem k tomu, že ke své bakalářské práci využívám vybrané pojmy z některých zákonů, zejména zákona trestního, považuji za důležité v této chvíli upozornit, že Trestní zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů pozbývá účinnosti dnem 1. ledna 2010 a nahrazuje jej nový zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který přinesl některé změny.

Jak jsem již uvedla, nový trestní zákoník, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2010, přinesl některé změny. Ale stále je v platnosti předpis, že trestným činem může být jen takové jednání, které je zákonem za trestný čin výslovně označeno. To znamená, pokud by se pachatel dopustil jakýmkoli způsobem amorálního a ohrožujícího jednání, které však nelze přiřadit pod popis některé skutkové podstaty v trestním zákoníku, nemohlo by se jednat o trestný čin. Formální stránka trestného činu sice zůstává i s novým trestním zákoníkem beze změn, ale je zde zcela upuštěno od posuzování společenské nebezpečnosti daného skutku, jak tomu bylo původně.

Například Hartlová (2010, s. 81) shledává trestným činem určité konkrétní jednání, kterým pachatel zásadním způsobem poškodí nebo ohrozí zájem, který je chráněn státem, který stát následně trestá. Může se jednat o postih ve formě výkonu trestu odnětí svobody, ale také jiný způsob postihu a zde můžeme hovořit o trestech tzv. alternativních, kterými jsou např. trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest, zákaz činnosti, vyhoštění, zákaz pobytu, propadnutí majetku, propadnutí věci apod. (Hartl, Hartlová, 2010, s. 81).

Zde bych také ráda zmínila pro lepší porozumění, že trestné činy se dále dělí na přečiny a zločiny. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, za něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákoníku přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, za něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let (zákon č. 40/2009 Sb.).

Pokud zde spojím poznatky o delikvenci, páchání trestné činnosti mládeží, také osobní zkušenosti z policejní praxe, musím souhlasit s Novotným, že trestné činy mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti ostatních věkových skupin pachatelů. To je ovlivněno zejména stupněm psychického a somatického vývoje, vlastnostmi, zkušenostmi i motivy k páchání trestné činnosti. Mládež páchá trestnou činnost častěji se spolupachateli a především ve skupině. Trestná činnost je ve většině případů páchána pod vlivem momentální situace, tzn., že převládá emotivní motivace oproti rozumové. Impulsem pro trestnou činnost je v mnoha případech alkohol, případně jiná návyková látka zvyšující agresivitu a nepřiměřené reakce. Příprava trestné činnosti je nedokonalá, většinou schází plánovitost, častá je i nedostatečná příprava vhodných nástrojů ke spáchání trestného činu. Trestná činnost se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací, ničením předmětů a znehodnocením zařízení. Některé znaky způsobu spáchání trestné činnosti souvisejí s tělesnými dispozicemi pachatele, např. rychlostí pohybu, mrštností, obratností, menší postavou a nižší váhou. Výběr předmětu útoku je určován jiným hodnotovým systémem než u dospělých pachatelů trestných činů. Mladí

pachatelé často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim vzhledem k věku líbí. Mohou to být např. automobily, motocykly, videa, televizory, oblečení, zbraně, nože, alkohol, cigarety, apod. Ze své praxe je mi známo, že věci získané z trestné činnosti bývají obvykle rozdělovány ve skupině a finanční prostředky se zpravidla utrácí společně. Při dělení prostředků získaných z trestné činnosti je viditelná hierarchie a podíl na spáchané trestné činnosti (Novotný, Zapletal, 2004, s. 380).

Jak jsem výše uvedla, pokud mládež páchá protiprávní jednání, tak většinou se svými vrstevníky nebo ve skupině. Ve skupině se krádeže, podvody a „krytí ostatních“ ještě zvýší, upevní a zdokonalují se společně techniky. Delikventní jedinci jsou rádi a oceňují, že je skupina podporuje, napomáhá a povzbuzuje je. Nemusí před ostatními členy své delikty tajit, právě naopak. Svými delikty se vzájemně chlubí. To, že se mohou vzájemně se svými delikty svěřit, dle nich poukazuje na kvalitu přátelských a upřímných vztahů.

Již jsem v této práci okrajově zmínila pojem juvenilní delikvence. Zde pokládám za důležité se k tomuto konceptu vrátit detailně. Juvenilní delikvencí máme na mysli páchání kriminálních činů mladistvými, tzn. osob ve věkové kategorii od 15 do 18 let. Tato životní etapa je kritická, neboť se utvářejí rysy osobnosti. Dospívající jedinci jsou zatím sociálně nevyspělí a není u nich dokončen morální a duševní vývoj. Objevuje se zde celá řada trestných činů, které se svým charakterem přibližují kriminalitě dospělých a výjimkou není ani častá recidiva. Majoritní podíl delikventních jedinců představují ekonomicky závislí jedinci s ukončeným základním vzděláním bez kvalifikace (Koudelková, 1995). Možná eventuelní trestní sazba za trestný čin je snížena na polovinu. Minimální doba trestu je 1 rok a maximální 5 let. Za zvlášť brutální čin hrozí až 10 let výkon trestu odnětí svobody. Ten se uskutečňuje v odděleních věznic pro mladistvé.

Dále vysvětlím pojem **pachatel**, jak jej vidí trestní zákoník. Ten za pachatele označuje takovou osobu, která spáchala trestný čin a svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k

provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepříčetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil takové osoby, která nejednala ve zvláštním úmyslu či z pohnutky předpokládané zákonem; v těchto případech není vyloučena trestní odpovědnost takové osoby za jiný trestný čin, který tímto jednáním spáchala. Dále za pachatele považujeme toho, kdo trestný čin spáchal sám (zákon č. 40/2009 Sb.).

Například Novotný ve své publikaci pod pojmem pachatel chápe nejen osoby, které se dopustily činů, jenž jsou jako trestné pojmenovány v zákoně, nýbrž i některé osoby, které orgány činné v trestním řízení trestně nestíhají. Zde autor hovoří například o nepříčetnosti, nezletilých pachatelích apod. (Novotný, Zapletal, 2004, s. 113). K tomu dále dodává, že, „osobnost pachatele je v kriminologii (stejně jako v psychologii) nejčastěji chápána jako organický celek duševního života člověka zahrnující jak biologický základ jedince, tak i společenské podmínky jeho života včetně společenských vztahů. Pronásledující zacházení s pachatelem je nezbytným zdrojem porozumění a vysvětlení jeho kriminálního počínání celkový obraz jedince, ale zejména popis jeho osobnosti“ (Novotný, Zapletal, 2004, s. 113 -114).

Tuto kapitolu uzavřu ještě objasněním pojmů obviněný, obžalovaný a odsouzený, neboť i soud, který ve věcech mládeže rozhoduje, pracuje s těmito pojmy.

§ 32 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu jasně říká, že **obviněný** jen ten, kdo je podezřelý ze spáchání trestného činu. Lze ho považovat za obviněného a použít proti němu prostředků daných tímto zákonem teprve tehdy, bylo-li proti němu zahájeno trestní stíhání. To se zahajuje usnesením o zahájení trestního stíhání a trvá až do právní moci rozsudku. Po podání obžaloby k soudu se obviněný nazývá obžalovaným a poté, co je pravomocně odsouzen, odsouzeným (zákon č. 141/1961 Sb.).

Obžalovaný je ten, kdo stojí před soudem na základě podané obžaloby. Jde tedy o účastníka trestního řízení. Obžalovaný může, ale v některých případech dokonce musí, mít obhájce, kterým může být výlučně advokát. O tom hovoří § 42, v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, který upravuje

práva mladistvého. Zde se říká, že mladistvý musí mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit. Dále se zde uvádí, že ve vykonávacím řízení musí mít mladistvý obhájce, jestliže soud pro mládež rozhoduje ve veřejném zasedání a mladistvý nedovršil osmnácti let a jde-li o podmíněné propuštění z výkonu trestního opatření odnětí svobody mladistvého, který v době konání veřejného zasedání nedovršil devatenáctý rok. Všechny orgány činné podle tohoto zákona jsou povinny vždy mladistvého poučit o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Ve vhodných případech jej poučí i o podmínkách pro podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání nebo odstoupení od trestního stíhání (zákon č. 218/2003 Sb.).

Odsouzeným se dle trestního řádu rozumí ten, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek, který již nabyl právní moci. Pro lepší porozumění pojmu to znamená, že člověk v trestním řízení byl uznán vinným ze spáchání daného trestného činu a byl mu stanoven trest. Jak jsem již uvedla výše, odsouzeným se ale osoba stane až po nabytí právní moci rozsudku. Do té doby je pořád obžalovaným. Pokud dojde k odsouzení, osoba získá zápis do rejstříku trestů a již na něj nelze pohlížet jako na bezúhonného. V naší právní úpravě existují také prostředky, které mohou daný rozsudek zvrátit. Těmito prostředky jsou dovolání, stížnost pro porušení zákona a opravné prostředky (zákon č. 141/1961 Sb.).

1.1.3 Mladistvý

Tento pojem je spojován s rozličnými věkovými skupinami v závislosti na předmětu, objektu a míře zkoumání jednotlivých vědních oborů, jak jsem již uvedla na začátku této práce.

Mladistvými, s ohledem k české právní úpravě, můžeme označit věkovou skupinu osob, které se dopustily trestného činu a jsou za něj již trestně odpovědné. Jejich pozice v rámci trestního práva je upravena, a to jak z hlediska trestní odpovědnosti a následků, tak i v trestním řízení. Právní řád

České republiky vymezuje mladistvého jako osobu, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku (zákon č. 218/2003 Sb.).

Z kriminalistického hlediska se jedná o pojem trestněprávní. Je s ním spojen vznik trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchaný trestný čin, ale i přestupek. Za mladistvého Chmelík považuje osobu, která dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku. Spáchá-li taková osoba čin jinak trestný v den svých patnáctých narozenin, není trestně odpovědná. Naproti tomu spáchá-li trestný čin v den svých osmnáctých narozenin, je stále trestně odpovědná jako osoba mladistvá. Plná trestní odpovědnost pachatele za spáchaný trestný čin nastává až dnem následujícím po dnu, ve kterém osoba dovršila osmnáct let (Chmelík, 1998, s. 4). Tento pojem se používá především v trestním právu, kde se mladistvým označuje jedinec, který v uvedeném věkovém rozmezí spáchal trestný čin, označovaný jako provinění.

V další části textu blíže uvedeme, co přesně provinění znamená, kdo se ho může dopustit, právní normy, které takové jednání upravují, a v neposlední řadě se seznámíme s opatřeními, která lze za provinění uložit.

1.1.4 Provinění

Hovoříme-li zde o pojmu provinění v obecné rovině, máme na mysli čin jinak trestný, pokud je spáchán osobou mladší osmnácti let a je obdobou trestného činu. U mladistvých osob je podmínkou, aby stupeň společenské nebezpečnosti byl vyšší než malý. Provinění se dopustí ten, kdo v době spáchání dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. (Chmelík, 1998, s. 4).

Pokud se tento pojem pokusím rozebrat, aby byl lépe srozumitelný, ale samozřejmě s ohledem na české právní normy, tak trestní řád stanoví, že pokud se jedná o provinění spáchané mladistvým pachatelem, společenská nebezpečnost musí být vyšší než malá a v takovém případě hrozí trest odnětí svobody v rozmezí 1 až 5 let. Ale v případě, že se mladistvý pachatel dopustí činu, za který je možno uložit výjimečný trest a stupeň

nebezpečnosti je vysoký, soud může uložit trest 5 až 10 let odnětí svobody. Tento se vykonává ve zvláštních věznicích nebo také v odděleních pro mladistvé. Zde mají mladiství delikventi jasná práva, ale také povinnosti. Ve výkonu trestu jsou ve styku s kurátorem pro mládež. Ve věznicích vychovatelé, kurátoři, psychologové a ostatní personál klade důraz na zajištění přípravy na budoucí zaměstnání a pracovní kvalifikaci, ale zejména také na výchovu či převýchovu jedince (zákon č. 218/2003 Sb.).

Pojem provinění je dále pevně ukotven v zákoně č. 218/2003 Sb. ze dne 25. 6. 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), který vešel v platnost v roce 2004 a upravuje nejpodstatnější principy jednání s nezletilými. A to jak v postavení poškozeného, svědka nebo pachatele trestného činu. Nový zákon změnil dosavadní metody a postupy v trestním řízení s mladistvými.

Blíže §6 tohoto zákona upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Mladistvému podle zákona č. 218/2003 Sb., lze uložit pouze tato opatření:

1) výchovná opatření

- a) dohled probačního úředníka
- b) probační program
- c) výchovné povinnosti
- d) výchovná omezení
- e) napomenutí s výstrahou

2) ochranná opatření

- a) ochranné léčení
- b) zabrání věci
- c) ochranná výchova – lze uložit pouze podle zákona č. 218/2003 Sb.

3) trestní opatření

- a) obecně prospěšné práce
- b) peněžitě opatření
- c) peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu
- d) propadnutí věci

- e) zákaz činnosti
- f) vyhoštění
- g) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení)
- h) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem
- i) odnětí svobody nepodmíněně

Všechna opatření se nařizují v průběhu trestního řízení, a to usnesením senátu nebo samosoudcem soudu pro mládež.

Základ a hlavně smysl výchovných opatření spatřuji především v aktivním působení na závadové chování a jednání mladistvého, ale také v jistém usměrňování dosavadního způsobu jeho života. Domnívám se, že výchovná opatření přispívají k jeho výchově a formují předpoklady pro jeho řádný rozvoj a pozdější společenské uplatnění. Jak je z výše uvedeného výčtu patrné, ani jedno z výchovných opatření není zaměřeno primárně proti mladistvému, což ovšem neznamená, že nezahrnují i omezení obvyklého způsobu života mladistvého.

Nejvýznamnější přínos nových metod a postupů v trestním řízení s mladistvými, vidím především ve zpřísnění podmínek pro postup soudního řízení, nezbytnost okamžitého informování zákonného zástupce, ale i například oddělení sociálně právní ochrany dětí o zahájení řízení. Tyto orgány mají povinnost jednat zásadně ve prospěch mladistvého. Pachatel musí být neodkladně obeznámen a řádně poučen o svých právech. Z důvodu zachování anonymity mladistvého pachatele jsou soudní procesy neveřejné.

Pokládám za velmi důležité, že naše trestní právo přikládá důraz k vyšetření veškerých příčin a okolností takového skutku, neboť tímto postupem poznává osobnost pachatele, ale zároveň hodně podstatné také prostředí, ve kterém žil nebo žije, v jakých poměrech vyrůstal atd. Pokud soud bude v dostatečné míře obeznámen s těmito okolnostmi, je poté schopen také zhodnotit osobnost mladistvého a za spáchaný skutek uložit vhodný trest či výchovné opatření, které společnosti zajistí ochranu před

recidivou, ale rovněž se pokusí v co největší možné míře zajistit účinnou nápravu mladistvého pachatele.

1.1.5 Přestupek

Mladistvý se svým protiprávním jednáním může dopustit i přestupku podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

V první řadě objasním, co přestupek znamená, popíšu odpovědnost za spáchaný přestupek, sankce a poté se zaměřím na řízení o přestupcích s mladistvými. Veškeré údaje jsou čerpané ze zákona o přestupcích.

Přestupkem se rozumí zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v zákoně o přestupcích nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin. Ač některé jednání může vypadat jako páčání přestupku, není tomu tak a zákon říká, že přestupkem není jednání, jímž někdo odvrací přiměřeným způsobem přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný zákonem nebo nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému zákonem, jestliže tímto jednáním nebyl způsoben zřejmě stejně závažný následek než ten, který hrozil, a toto nebezpečí nebylo možno v dané situaci odvrátit jinak.

Za spáchaný přestupek lze uložit dle zákona č. 200/1990 Sb.:

- napomenutí,
- pokutu,
- zákaz činnosti,
- propadnutí věci.

Výše uvedené sankce lze uložit samostatně nebo s jinou sankcí. Ale například napomenutí nelze uložit spolu s pokutou. Od uložení sankce lze v rozhodnutí o přestupku upustit, jestliže k nápravě pachatele postačí samotné projednání přestupku. Při posuzování přestupku osoby, která v době jeho spáchaní dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku, tedy mladistvého, se přihlíží ke zvláštní péči, kterou společnost věnuje mládeži.

Horní hranice pokuty se u mladistvých snižuje na polovinu, přičemž však nesmí být vyšší než 2000 Kč. V blokovém řízení nelze uložit mladistvému

pokutu vyšší než 500 Kč; pokutu až do výše 1000 Kč lze uložit mladistvému, pokud zákon o přestupcích nebo zvláštní zákon připouští v blokovém řízení uložit pokutu vyšší než 1000 Kč. Zákaz činnosti lze mladistvému uložit nejdéle na dobu jednoho roku, nebránil-li by výkon této sankce jeho přípravě na povolání. Přestupek mladistvého nelze projednat v příkazním řízení (zákon č. 200/1990Sb.).

Závěrem dodám, že za přestupek není odpovědný ten, kdo v době jeho spáchání nedovršil patnáctý rok svého věku.

V této kapitole jsme porozuměli pojmu přestupek, odpovědnosti za něj, seznámili jsme se s možnostmi ukládaných sankcí, ale také s podmínkami blokového řízení. V následujícím textu se budeme věnovat drogám, ale rovněž pojmům, které s drogami úzce souvisí. Zmíníme například v současné době často diskutovaný jev „nových drog“, vysvětlíme problematiku závislosti a na závěr objasníme, kdo je toxikoman, experimentátor, uživatel a zneuživatel.

1.1.6 Drogy

Každý den dodávají miliony lidí na celém světě svým tělům drogy. Kupodivu to dělají i tehdy, popíjejí-li svoji osvěžující kávu či čaj, nebo relaxují se sklenkou vína. Pokud je konzumují přiměřeně, jsou takové drogy relativně neškodné. V mnoha částech světa není jejich užívání nijak protizákonné.

Jiné druhy drog jsou nebezpečné a jejich pěstování a distribuce jsou nezákonné. Patří sem látky jako heroin a různé amfetaminy a člověk, který je má u sebe, či je bere, se může dostat do střetu se zákonem. Tyto drogy zabíjejí.

V současné době již slovo „droga“ neodmyslitelně patří do slovníku dětí a mládeže. Kdyby situace dovolovala téma zlehčovat, dalo by se říci i ke „koloritu doby“.

Pojem slova droga se pravděpodobně vyvinul z anglického „drug“ neboli medicína, či snad z nizozemského „droog“, což znamená suchý. Tento pojem, který dříve označoval lék přírodního původu, již zcela vymizel.

S takovým pojmem se dnes setkáváme už jen v názvu „drogerie“, která v minulosti označovala obchod s různými bylinkami, léčivými čaji a léky přírodního původu (Presl, 1995, s. 9). Ať už vkročíme do jakéhokoli obchodu, všude kolem nás drogy prostě jsou. Jsou to pochopitelně drogy, které naše společnost toleruje. Jedná se o drogy tzv. „legální“. Zde hovořím zejména o cigaretách, alkoholu, ale zmíním zde i kávu a i zcela zdánlivě nevinný čaj.

Tohle vše nás obklopuje snad na každém kroku a nikdo z nás se nad konzumaci již zmíněných legálních drog ani nepozastaví. Jak se naše společnost vyvíjí, objevují se stále nové a nové druhy drog. Zde mohu uvést např. gamblerství, závislost na internetu, sexu, sledování televize, závislost na práci, patologické nakupování, závislost na mobilním telefonu apod.

Ovšem abychom drogu chápali správně, musíme vymezit kritéria, která drogu dělají drogou (Presl, 1995, s. 9):

- má tzv. psychotropní účinek, tj. ovlivňuje nějakým způsobem naše prožívání okolní reality, mění naše „vnitřní“ naladění – prostě působí na psychiku,
- může vyvolat závislost, má tedy něco, co se z nedostatku vhodnějšího pojmenování někdy označuje jako potenciál závislosti.

Nyní se pokusím o užší vysvětlení významu slova droga. Droga nebo označení psychotropní látka, omamná látka a návyková látka je chemická i přírodní látka působící na centrální nervovou soustavu, kde mění mozkové funkce a způsobuje dočasné změny vnímání, nálady, vědomí a chování. Pochází ze suroviny přírodního či syntetického původu, sloužící k přípravě léčiv, ale také k přípravě omamných látek. Omamné a psychotropní látky jsou látky, které svými účinky navozují nereálné stavy a způsobují změnu smyslového a rozumového vnímání skutečnosti. Jako taková působí na lidskou psychiku a vyvolává stavy tělesné a duševní pohody, rozjaření, euforii, ale i stavy podráždění, agresivity, nervozity, paniky, uvolňuje zábrany a snižuje sebekontrolu jedince. Vedle změn psychických, působí droga i na tělesný stav člověka. Dochází k poškození vnitřních orgánů zvláště jater, ledvin, srdečně-cévního, dýchacího a nervového systému a

mozkové tkáně. To se projevuje zhoršením krevního oběhu, dýchání, pohybové koordinace, objevují se křeče, třes, zimnice, bolesti svalů a kloubů, zúžení nebo rozšíření zornic, poruchy zažívacího ústrojí apod. Při zvláště výrazném dlouhodobém používání toxických látek a při předávkování může dojít ke kómatu a smrti jedince (Juřinová, Nováková, 1996, s. 3).

„Droga je v medicínském významu jakákoli látka působící na psychiku člověka, zejména na jeho náladu, myšlení, jednání a při opakovaném užívání vede k psychické a fyzické závislosti“ (Chmelík, 1998, s. 6).

Z psychopatologického hlediska je droga látka, která „je požívána a zneužívána pro změnu nálady, vědomí, povzbuzení či tlumení somatopsychických funkcí, ovlivňuje biochemické pochody v mozku, příp. v centrálním i periferním nervovém systému, při opakovaném užívání možnost závislosti“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 109).

Dále zde musím souhlasit s Hartlem, že v naší společnosti se bagatelizuje alkohol, kofein a nikotin a v České republice se bohužel na první místo dostal pervitin, poté heroin a každý rok přibývají asi tři tisíce dalších nealkoholových toxikomanů (Hartl, Hartlová, 2010, s. 109).

Pro potřeby této bakalářské diplomové práce lze za drogu považovat označení, jak jej popisuje Chmelík, které jsem uvedla výše.

Tuto kapitolu ovšem nemohu uzavřít, aniž bych alespoň okrajově nezmínila v současné době velmi diskutovaný fenomén „nových drog“.

Jak je známo z internetu, tisku, televize a z ostatních médií, na drogové scéně se objevil nový jev, který dle názorů odborníků, má schopnost v budoucnu změnit celý drogový trh. Zde mluvíme o tzv. „nových drogách“. Jedná se o syntetické drogy, které se do České republiky začaly šířit z Polska asi ke konci roku 2010. Tam jsou populární pod názvem dopalacze. Ale úřadům v Polsku se je podařilo zakázat. „Obchodníci“ se z tohoto důvodu začali orientovat na trh v České republice. Logicky se drogy objevily nejprve v polském příhraničí, a to zvláště v Českém Těšíně, v Ostravě a Jeseníku. Postupně se ale rozšířily po celé republice, včetně Prahy. U konzumentů jsou schopny přivodit zájem o skutečné tvrdé drogy. Největší nebezpečí těchto látek spočívá v tom, že kupující dopředu neznají působení drogy a nedokážou posoudit jejich účinky v kombinaci s jinými

látkami. Objevily se tzv. „Amsterdam shopy,“ obchody, kde se tyto látky prodávají jako různé dárkové předměty a suvenýry. Balíčky nesou názvy například Good Shit, Funky, Magic Apple, Vanilla Sky nebo třeba Eko Groszek. Výrobky s pestrými obrázky nesou upozornění, že nejsou určeny k vnitřnímu použití. Mluvíme zde tedy o nových, syntetických látkách, kterými si lidé mohou nahrazovat užívání dnes zakázaných drog (nové drogy na trhu, on-line).

Jak jsem již uvedla výše, nové syntetické drogy jsou potenciálně nebezpečnější látky, než drogy „klasické.“ Neznáme je, jde o nové látky. Zde si kladu otázku, kdo má potřebu něco takového vyrábět a prodávat, jaký je motiv pro vývoj nových drog? Peníze?

Na tyto otázky jsem dostala odpověď na webových stránkách. Milton Friedman, držitel Nobelovy ceny za ekonomii tvrdí, že tyto látky vznikají kvůli vyšší ceně drog starých. Vysoká cena, která přináší zjevně vysoký ekonomický zisk, přitahuje další nabízející, aby předložili k užití levnější variantu, vhodný substitut ke klasickým drogám. Kvalitnější být nemusí, poptávku totiž také zajišťuje stát díky zákazu klasických drog. Jak daleko se nad tímto míněným zamyslím, musím dát autorovi za pravdu. Nicméně na druhou stranu Friedman zastává názor, že jediným východiskem v boji proti vyvíjení a prodeji nových drog je jejich zlegalizování, zrušení jejich zákazu. K tomu dodává, že výhradně legalizací drog je možno jejich prodej dostat pod kontrolu, pouze legalizací drog se zbavíme válek drogových kartelů a mnoha mrtvých nevinných, pouze legalizací drog zabráníme dnes téměř jistému nárůstu závislých uživatelů (Milton Friedman on-line).

Již jsem uvedla, že v České republice, ale i celé Evropské unii dochází k intenzivnímu nárůstu užívání nových syntetických látek. Ty představují vážné zdravotní a společenské nebezpečí. Fakt, že tyto látky nejsou zařazeny v seznamu omamných a psychotropních látek, značně ztěžuje činnost orgánům činným v trestním řízení, neboť situace je v současné době právně nepostižitelná. Poslanci z tohoto důvodu navrhli zařadit 33 nových drog na seznam návykových látek jako reakci na rychle se vyvíjející situaci v oblasti zneužívání nových syntetických látek jako drog. Navrhovaných 33 látek se řadí mezi aktuálně se vyskytující a nabízené na

českém trhu s novými syntetickými drogami nebo se jedná o látky, u kterých se dá jejich masivní rozšíření v brzké době přepokládat. Látky byly vybrány na základě záchytů v České republice evidované Celní správou a Národní protidrogovou centrálou Služby kriminální policie a vyšetřování a s ohledem na jejich zdravotní a společenskou nebezpečnost (novela zákona o návykových látkách on-line).

Jsem přesvědčena, že vláda chce mít z pochopitelných důvodů silnější zbraň proti novým drogám, které se šíří v České republice. Prvním krokem k tomu bylo schválení takzvaného akčního plánu národní strategie protidrogové politiky. Tím se vláda zavázala, že připraví změnu zákonů, která by jí dala možnost operativně a především rychle doplňovat registr nedovolených látek prodávaných na českém trhu.

V této souvislosti došlo dne 22. dubna 2011 k novele zákona č. 106/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon nabyl účinnosti dnem jeho vyhlášení.

Domnívám se, že touto novelizací se dosáhlo částečného úspěchu alespoň v tom, že obchody s novými syntetickými drogami zavřely 22. dubna 2011 právě kvůli této novele zákona, která doplnila do registru zakázaných psychotropních látek oněch již zmiňovaných 33 druhů drog. Novela zákona rovněž doplňuje seznamy látek, s nimiž mohou nakládat a pracovat výhradně kompetentní osoby a to ve spojitosti s lékařskými nebo veterinárními účely. Jedná se zde o opioidy karfentanil a tapentadol a o anestetikum ketamin, který bude podléhat přísnějšímu režimu (novela zákona o návykových látkách on-line).

Pro ilustraci uvádím tabulku kompletního přehledu 33 předmětných zakázaných látek, dle zákona č. 106/2011 Sb. (viz příloha č. 1).

Jestliže zde takto hovořím o drogách a drogové problematice, je mojí povinností nevynechat ani závažný důsledek užívání drog, a tím je závislost.

Pokud zde mám na mysli **závislost** obecně, míním tím jistě nekontrolované nucení opakovat své chování bez zřetele na jeho dlouhodobé důsledky. Z toho vyplývá, že jedinec může být závislý na čemkoli.

Drogovou závislost nebo též látkovou závislost, Chmelík v obecné rovině charakterizuje jako patologický stav vyvolaný častou aplikací drogy, která je

psychologicky či fyzicky podmíněna. Psychická závislost spočívá ve svém charakteristickém navození pocitu klidu, uspokojení, rozkoše nebo euforií. Naproti tomu pro fyzickou závislost je charakteristický stav organismu, který při přerušení přísunu drogy, eventuálně při odeznívání příznaků působení drogy prožívá citelné somatické potíže (Chmelík, 1998, s. 6).

Například Hartl říká, že závislost je „neschopnost obejít se bez něčeho nebo někoho, ale termín je nejčastěji užíván pro drogovou závislost či přesněji závislost látkovou, tj. stav chronické nebo periodické otravy opakovaným použitím přirozené či syntetické drogy, která poškozuje postiženého i společnost“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 689).

Z pohledu Borníka se jedná o periodické stádium (opakující se) nebo chronické (trvalé) závislosti osoby na určité látce. Jde o nutkavé lpění na opakovaném příjmu těchto látek. Při vzniku závislosti se posuzuje závislost psychická a somatická (tělesná). Obě závislosti bývají doprovázeny abstinenčními příznaky (Borník, 2001, s. 9).

Závislosti se také dělí s ohledem na zneužívanou látku (Fischer, Škoda, 2009, s. 105-114) :

- závislost na nikotinu
- závislost na opioidech
- závislost na kanabinoidech
- závislost na sedativech a hypnotikách
- závislost na stimulantech
- závislost na organických rozpouštědlech
- závislost na halucinogenech

Závislá osoba, i přes zjevné a zhoršující se zdravotní obtíže, nepřestává drogu užívat, neboť se poté dostávají nepříjemné stavy, jakými mohou být podrážděnost, zlost, nenávisť, vyčerpanost, napětí, úzkost, deprese, ztráta pozornosti, soustředění a koordinace pohybu. Obvyklým příznakem jsou i psychózy, především zrakové či sluchové halucinace.

Závislost na drogách v sobě nese ale také finanční otázky. Jedinec utrácí peníze za drogy a se zvyšujícími se dávkami se zvyšuje i obnos peněz na

její zakoupení. Nezaplacené účty, hromadění se upomínek, neuhrazených faktur či účtů, to vše může být varovným ukazatelem pro rodinu nebo blízké okolí. Závislý jedinec usiluje, aby se dostal k finančním prostředkům na zakoupení drogy a to jakýmkoli způsobem. Například krádežemi a poté se v další návaznosti objevují problémy se zákonem. Vzhledem k opakovaným absencím hrozí ztráta zaměstnání nebo studia, ale ani to jedince neodradí od užívání drogy. Pokud přátelé či rodina komentují, kritizují nebo se jiným způsobem vyjadřují k jeho problému s drogou, jedinec reaguje podrážděně. Výčitky svědomí nebo pocitování viny není nijak neobvyklé, spíše naopak. Nicméně drogová závislost je u něj již silnější a převažuje nade vším. I nad rodinou nebo nejbližšími. Proto jedinec pokračuje v užívání a svůj čas stále víc a víc přizpůsobuje droze. Jeho činnost se zaměřuje na pořízení si drogy, vyhledává a navštěvuje známosti z okruhu uživatelů drog. Současně dochází k ztrátě zájmů, koníčků a zálib, které před tím s radostí vykonával (celostní medicína, on-line).

Borník ve své publikaci drogovou závislost popisuje jako „stupňovanou chorobnou normu návyku, která vzniká a vyvíjí se na základě kombinace nejrůznějších faktorů. Jedná se o výsledek vzájemného působení vlivu drogy na osobnost v čase za přispění zpomalovacích či urychlovacích prvků ze strany společnosti a prostředí, životních podmínek a spouštěcích mechanismů. Společným a obecným prvkem při rozvoji návyku a závislosti je opakování užití drogy a tedy učení se prožívat život s drogou, s její pomocí a účastí. Posilujícím faktorem je pozitivní počáteční zkušenost s drogou, její dosažitelnost a také snadnost užívání, resp. zneužívání drog ve společnosti, která je k tomuto tolerantní“ (Borník, 2001, s. 9).

Co se týče typů závislosti, Fischer se Škodou v zásadě rozlišují závislost fyzickou (somatickou) a psychickou. Jako fyzickou závislost označují růst nepříjemných tělesných příznaků, jakými mohou být kupříkladu třes, pocení, křeče, průjmy apod. Tyto stavy nastávají obvykle po vysazení či prudkém úbytku pravidelné dávky návykové látky. Psychická závislost označuje silnou touhu po opakovaném navození příjemných duševních stavů. Autoři hovoří o psychosomatické závislosti, neboť se jedná o soubor příznaků komplexnějšího charakteru (Fischer, Škoda, 2009, s. 88).

Drogové závislosti jsou dle expertů Světové zdravotnické organizace posuzovány jako onemocnění, které je možné diagnostikovat, je třeba je léčit i možné jim předcházet. Proto považují za vhodné zde zmínit rovněž definici závislosti 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí, jak je uvedeno v publikaci Nešpora (2000).

Syndrom závislosti (statistický kód F1x.2, na místo x před desetinnou tečku se doplňuje látka): jedná se o soubor fyziologických, behaviorálních a kognitivních jevů, v nichž užívání jisté látky nebo látek má u konkrétního jednotlivce daleko větší preferenci než jiné jednání, kterého si dříve cenil větší měrou. Ústřední charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky, alkohol či tabák. Návrat k užívání látky po abstinenčním období velmi často vede k rychlejšímu znovuoobjevení jiných rysů syndromu, než je tomu u jedinců, u kterých se závislost nevyskytuje. Definitivní diagnóza závislosti se má zpravidla stanovit jen v případě, že během jednoho roku došlo ke třem či více z následujících jevů (Nešpor, 2000, s. 14):

- a) **silná touha či pocit puzení** brát látku,
- b) **obtíže v sebeovládání** při užívání látky v případě, že jde o začátek, ukončení eventuálně množství látky,
- c) **somatický odvykací stav**. Látka se užívá z důvodů zmírnění příznaků vyvolaných předcházejícím užíváním této látky. Dochází k odvykacímu stavu, jenž je příznačný pro tu kterou látku. Ke zmírnění odvykacího stavu se někdy používá příbuzná látka s obdobnými účinky,
- d) **průkaz tolerance k účinku látky**, kdy je vyžadováno zvyšování dávek. Tím se dosáhne efektu původně vyvolaného dávkami nižšími (příklady je možno najít u osob závislých na alkoholu a opiátech, kteří denně berou takové množství látky, jež by zneschopnilo nebo dokonce i usmrtilo uživatele bez tolerance),

e) **vzrůstající zanedbávání ostatních radostí nebo zájmů**, které je ve prospěch užívané psychoaktivní látky a zvýšené množství času k získání anebo užívání látky, ale také k zotavení z jejího účinku,

f) **i přes jasný důkaz destruktivních následků uživatel pokračuje v braní látky**: poškození jater nadměrným pitím (deprese, které plynou z nadměrného užívání látek) nebo toxické poškození myšlení.

Jak jsem již výše zmínila, na místo před desetinou tečku se doplní příslušná návyková látka, takže jednotlivé druhy závislostí jsou kódovány následovně (Nešpor, 2000, s. 15):

F11.2 Závislost na opioidech (např. heroin)

F12.2 Závislost na kanaboidech

F14.2 Závislost na kokainu

F15.2 Závislost na jiných stimulancích, včetně kofeinu a pervitinu

F16.2 Závislost na halucinogenech (např. MDMA čili slangově ecstasy)

F18.2 Závislost na organických rozpouštědlech

F19.2 Závislost na několika látkách nebo jiných psychoaktivních látkách

Velké množství právě mladistvých si neuvědomuje, že takovéto umělé navozování si příjemných pocitů za přispění drogy má riziko v rozvinutí závislosti. Člověk touží příjemné pocity zažívat znovu a znovu, čím dál tím víc a dávku drogy zvyšuje, jelikož po čase už nemá běžná dávka žádoucí účinek.

S touto problematikou je ale úzce spjat i pojem **toxikoman**, o kterém bych se na tomto místě také zmínila. Jedná se o jeden z nejstarších a zpravidla užívaných termínů k popisu a objasnění fenoménu dlouhodobého zneužívání drog. Toxikoman obecně je jedinec zneužívající omamné a psychotropní látky. Bergeret se ve své publikaci opírá o poměrně přesnou a jednoduchou definici, kterou doporučuje Světová zdravotnická organizace. Ta označuje toxikomana za „každou oběť závislosti na farmakách nebo psychické závislosti“ (Bergeret, 1995, s. 7).

Z výše uvedeného vyplývá, že za toxikomana můžeme označit osobu, která neoprávněně užívá návykové látky a není schopna se jejich užívání natrvalo zbavit. Medicína toleruje řízené užívání drog jen z léčebných důvodů a pod odborným dohledem lékaře. Jedná se o jedince se změnou hodnotového systému, která je celým svým životem závislá na přijímání drogy. Droga je nedílnou a neoddělitelnou součástí jeho života. Kriminální toxikoman je jedinec trestaný převážně za tzv. drogové delikty, tj. podle §283, §284, §285, §286 a §287 trestního zákoníku ve znění pozdějších předpisů.

Například WHO toxikomanii definovala jako stav opakované či stálé intoxikace osoby, která je vyvolaná opakovaným užíváním drogy a nepoškozuje pouze jedince samotného, ale i celou společnost (Kraus, Hroncová, 2007, s. 74).

Zde bych si také dovolila představit pojmy jako je experimentátor, uživatel a zneuživatel, které velmi úzce souvisí s danou problematikou této práce, jelikož ne všichni pachatelé drogových deliktů jsou závislí.

Experimentátor je jedinec, který překročil hranici užívání omamných látek. Nadále si zachovává a dále obohacuje ve svém soukromém životě aktivity, jež vykonával před kontaktem s omamnou látkou. Je nutno hledět také na věkovou hranici a druh látky, kdy a jaká byla člověkem poprvé konzumována. Kontakt uživatele s omamnou látkou je nepravidelný a výskyt užívání nemá vzrůstající tendenci. Při intoxikaci je prožitek experimentátora vnímán hlavně jako relaxace ve vhodných chvílích. Mimoto i nadále zachovává bohatost a kvalitu svého životního stylu. Omamná látka v této souvislosti není používána jako únik před zátěžovou situací či k mírnění stresových, eventuálně jinak náročných stavů (Hajný, Klouček, Stuchlík, 1999, s. 104).

Kategorii **uživatel** Klouček a kolektiv definují jako pravidelný výskyt konzumace omamných látek v běžném způsobu života uživatele. Konzumace těchto omamných látek tvoří v jeho životě stále se opakovaně vyskytující součást životního stylu. Tento proces nemusí vnímat jako důležitý, ale jeho usilování o opakování užití omamné látky je důsledné a

těžko jím nebo okolím ovlivnitelné. Schopnost uživatele odpoutat se od životního stylu, který je spojen s užíváním omamných látek, je zmenšena. Jeho stanoviska k možným rizikům, která plynou z užívání drog, se vyznačují zlehčováním eventuálních důsledků. Uživatel vnímá užívání drog obzvláště jako možnost, jak se odpojit od nepříjemných prožitků životní reality. Relaxace, jako smysl užívání drog v minulosti, je odstrčena do pozadí ve prospěch významu odpoutání se uživatele a úniku před zátěžovými situacemi (Hajný, Klouček, Stuchlík, 1999, s. 107).

Na závěr této kapitoly přistoupím k charakteristice pojmu **zneuživatel**, kterou jsem rovněž čerpala z publikace Evžena Kloučka a kol. Ten ve zneuživateli vidí jedince, jemuž způsob života ovládá konzumace drog. Styl jeho života je do významné míry podřízen diktátu sehnání dávky. Ostatní možnosti životního stylu je buď nemožné vykonávat, anebo je jejich praktikování výrazně sníženo. Životní styl zneuživatele je masivně ochuzen a vše se v jeho životě vztahuje k tématu drog, eventuálně k jejich případnému dosažení (Hajný, Klouček, Stuchlík, 1999, s. 111).

Pro lepší porozumění zde uvedu analogii k výše uvedené problematice dle Kloučka a kolektivu z publikace Fischera a Škody. Shodně uvádí, že velmi často proces závislosti nevzniká náhle, ale po několika po sobě jdoucích etap (Fischer, Škoda, 2009, s. 104). Těmi jsou:

- experimentální etapa,
- etapa příležitostného užívání,
- etapa pravidelného užívání a
- návyk a závislost.

Na tomto místě si dovolím představit poněkud jiné pojetí závislosti, kterou předkládá Evžen Klouček, psychoterapeut střediska DROP IN, protidrogový koordinátor Prahy 1 a zároveň bývalý toxikoman.¹

¹ Pouze okrajově zmíním, že nadace Drop In byla založena v roce 1991 v souvislosti se změnou společenského a sociálního systému v České republice, a tím vznikla možnost vybudovat systém komplexní prevence a péče o uživatele nelegálních drog, ale zároveň péče o jejich rodinné příslušníky. Nadace se zaměřuje především na to, aby co nejlépe a rovněž nejefektivněji vyhověla daným potřebám.

Na základě malé sebeúcty, sebedůvěry a sebevědomí je lidský život občas až nutkavě doplňován skutky, které slouží k doplnění chybějících pozitivních prožitků sebe. Nadměrná promiskuita a úporná snaha o kariéru jsou vlajkovými loděmi těchto lidí. Zvláště v dnešní době, kdy k těmto dvěma dominantním formám dodávání si ceny, lze připojit i jev zneužívání látek s psychotropním účinkem. Vztahy k omamným látkám, stejně jako vztahy k partnerům, ke vzdělání či postavení, začínají nevinně, ba i pozitivně. Jedinec má pocity sebepotvrzení a objevení smyslu a cíle. Nicméně s ohledem ke své nedostatečné schopnosti prožít se jako dobrý a rychlostí s jakou pomíjí dosahované naplnění je nucen znovu a znovu původní prožitek opakovat. Od takto nastartované činnosti už není nijak daleko k jevu, který se trochu nepřesně nazývá závislost (Evžen Klouček, on-line).

Tuto kapitolu o závislosti uzavřu konstatováním, že drogy a drogová závislost jsou společensky a sociálně nežádoucí jevy, a jak vyplývá z předchozího textu, produkují další širokou řadu problémů, které jsou především u mládeže výrazným rizikem. A to jak zdravotním, společenským, tak i ekonomickým. Závislost je nemoc a uživatel potřebuje především léčbu. Trestní postihování závislých lidí za to, že užívali drogu, problémy postižených lidí ani společnosti neřeší, ale násobí. Je to neracionální, neefektivní, neekonomické a nehumánní (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 87).

Závěrem této kapitoly můžeme konstatovat, že drogy jsou všeobecně nebezpečný jev, který se s moderní dobou také neustále vyvíjí a zahrnuje v sobě celou řadu negativních důsledků, kterými jsou zdravotní stav populace, jakým je především zvyšující se počet jedinců nakažených virem HIV a žloutenkou, rostoucí kriminalita, ale i ekonomické dopady apod. Nelze tvrdit, že například nedostatek volnočasových aktivit nebo špatně zvolená výchova vede jedince k tomu, aby začal drogu užívat. Je zde zapotřebí souhry mnoha okolností, které vysvětlím v následující kapitole.

1.1.7 Drogová delikvence mládeže

Na úvod této kapitoly připomenu již zmiňované, že odlišná stanoviska v terminologii je možno pozorovat jednak v oblasti práva a sociálních věd,

kteře se zabývají delikvencí jako celospolečenským jevem, jednak v psychologických vědách, které delikventní chování chápou jako poruchu chování a jednak v kriminologických vědách.

Jelikož název a téma této kapitoly je drogová delikvence mládeže, shrnu poznatky o delikventním chování mládeže a na závěr se vrátím k poznatkům z legislativy, kterou jsem v této práci již také okrajově zmínila.

Páchání deliktů mládeží je ovlivněno množstvím faktorů. Zde je možno hovořit například o příčinách a okolnostech páchání takového jednání, ale musíme zde zahrnout rovněž vývojové zvláštnosti mladých lidí a v neposlední řadě mikrostrukturu, ve které se mládež pohybuje. Mám zde na mysli především dva faktory, na základě kterých se vytváří hodnotový systém, sociální orientace a zaměření, vztahy k druhým lidem a další charakterové vlastnosti člověka. V období, kdy se jedinec vyvíjí a dozrává, nepochybně sehraává obrovský vliv rodina, ale také přátelé, známí. Mluvíme tedy o jisté mikrostruktuře, ve které mladý člověk vyrůstá a žije. Neopomenutelný vliv zde sehraává zajisté i škola, kamarádi, parta. Negativní vývojové vlivy pak nejcitlivěji postihnou oblast psychiky. Jmenovitě se jedná o motivaci, sebeovládání, citovou a morální složku osobnosti. Evidentní difference v dosažené úrovni a kvalitě složek osobnosti jsou charakteristické nejen mezi různými věkovými skupinami, ale i mezi osobami stejného věku. Jak jsem již zmiňovala, mládež totiž netvoří jednolitou sociální skupinu, ale výrazně se odlišuje například podle věku, pohlaví, ale i podle sociálních rolí, postavení mezi vrstevníky a podle dalších faktorů, které ovlivňují chování jedince (Chmelík, 1998, s. 7).

V případě, že se výše uvedené faktory, nýbrž i další složky osobnosti a vliv prostředí, vyvíjejí patologicky, mají význam i z pohledu kriminologie, neboť určují strukturu a způsob páchání kriminálních deliktů mladistvými. Tím mám obecně na mysli příčiny, které vedou k páchání trestné činnosti dětmi a mladistvými. Zde ale nemohu opomenout ani podmínky, které působí na vývoj kriminality a napomáhají nebo usnadňují spáchání kriminálního deliktu (Chmelík, 1998, s. 7). K této problematice Chmelík dodává, že „jde o takové vlivy, které působí objektivně v daném období, čase a v daném společenském klimatu. Obecně platí, že příčina je realizovaná za určitých podmínek nebo jen v určitých podmínkách. Hodnocení podmínky pro

spáchání kriminálního deliktu je výrazně ovlivněno osobou, která tuto podmínku musí vnímat jako příležitost k překročení mezí morálního, společností dovoleného jednání a chování. To, co může být podmínkou pro páchaní trestného činu mladistvým, může naopak u dospělého pachatele působit jako překážka ke spáchání trestného činu a naopak“ (Chmelík, 1998, s. 7).

Výše uvedené velmi úzce souvisí a navazuje na drogovou delikvenci mládeže, neboť trestná činnost mladistvých toxikomanů je stále častěji spojována s trestnou činností majetkovou. Zde vidím souvislost s potřebou získat si prostředky na drogu. Mladistvý, jenž je závislý na návykových látkách, se velice často dostává do bludného kruhu, který jej neustále vede k novému a novému získávání značných financí a to za každou cenu. Tím mám na mysli, že drogová delikvence mládeže nespočívá jen ve zneužívání drog a páchaní deliktů pod jejím vlivem, ale především v páchaní trestných činů pro získání potřebné finanční částky k jejímu zakoupení. Jedinec se tak stává povolnou loutkou a manipulovatelnou součástí překupníků a nelegálních distributorů, kteří pravidelně od mladých toxikomanů vykupují hluboce pod cenou odcizené věci a současně zprostředkovávají přísun drogy. Pokud se nad tímto zamyslíme, je zřejmé, že se mladistvý stále více zapojuje do kriminality dospělých. Mládež se tímto způsobem stále častěji účastní trestné činnosti organizovaných zločineckých skupin, a to například v roli bytových tipařů, hlídači u trestné činnosti dospělých nebo jako realizátoři zločinného úmyslu, a to zejména když je riziko prozrazení trestného činu pro dospělého pachatele zvláště velké. Těmito a dalšími nezákonnými způsoby si dnes mládež obstarává potřebné finanční prostředky na drogy a právě s tímto fenoménem nejvíce souvisí drogová delikvence mládeže (Novotný, Zapletal, 2004, s. 383-384). Také Chmelík k drogové delikvenci mládeže souhlasně uvádí, že dnešní mládež se nudí. Vznikají delikventní party a často z dětí, které se dobře znají, např. vyrůstají na stejném sídlišti. Z nudy, která vzniká nenaplněním volného času, začínají vyplňovat svojí nudu alkoholem nebo drogami, tráví čas na diskotékách a v hernách. Protože tento styl a způsob života se pro ně stává brzy finančně nezvladatelný, začínají páchat drobné krádeže, které postupně přerůstají v organizované, plánované akce (Chmelík, 1998, s. 9).

Na závěr této kapitoly představím některé, pro tuto práci důležité, poznatky z legislativy, která upravuje delikvenci mládeže. Nejprve poukážu na některá paragrafová znění, která souvisí konkrétně s drogovou problematikou a poté navážu především na poznatky ze samotného zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže v platném znění, neboť tento zákon upravuje veškeré delikty mladistvých pachatelů.

Při vyšetřování a objasňování trestné činnosti jsou orgány činné v trestním řízení povinny dodržovat zákonná ustanovení, která jsou jmenovitě uvedena v trestním zákoníku a trestním řádu. Primární rozsah dokazování veškerých druhů trestných činů, a to i drogových, je přesně definován ustanovením § 89 trestního řádu. Následující paragrafová znění jsou také soustavou dokazování, ale už více v praktické formě. Upravují například výslech obviněného, povinnost svědčit, výslech svědka, zákaz výslechu, právo odepřít výpověď, přibrání znalce apod. Dále při objasňování trestné činnosti je nutno zahájit úkony trestního řízení podle ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu, aby mohla být realizována např. domovní prohlídka, telekomunikační odposlechy a další činnosti související s následnou realizací trestné činnosti. Zde mám na mysli například zadržení podezřelého nebo obviněného, vydání či odnětí věci, provedení osobní prohlídky, ohledání místa činu, výslechy osob, odborná vyjádření, znalecké posudky a další.

Pokud se jedná o legislativu, která souvisí bezprostředně s drogovou problematikou, tak zde hovořím konkrétně o držení, výrobě a šíření drog, která je dle právní úpravy v České republice trestná. Tato trestná činnost je postihnuta v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb., kde je posuzována jako trestný čin „nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle ustanovení §283 trestního zákoníku. Zde představím výčet paragrafových znění, které se vztahují k páčání drogových trestných činů:

- § 284 přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy,
- § 285 nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku,

- § 286 výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu,
- § 287 šíření toxikomanie.

Nyní naznačím některé aspekty zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, bez jejichž přinejmenším stručného nastínění nelze podle mého mínění okruh trestního řízení ve věcech mladistvých dostatečně vysvětlit. Jsem si vědoma obsáhlosti v této oblasti, ale bohužel se zřetelem na rozsah této práce nemohu postihnout veškeré stránky této problematiky. Při interpretaci se držím struktury zákona. Pokud nebude uvedeno jinak, veškeré informace čerpám právě z výše uvedeného zákona.

Jestliže hovořím o Zákonu o soudnictví ve věcech mládeže, (dále jen ZSM), mám na mysli normu speciální k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a k zákonu č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. ZSM nabyl účinnosti k 1. 1. 2004. ZSM má své vlastní principy. Upravuje jak podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, tak řadu opatření ukládaných za takové činy, ale zároveň upravuje způsoby rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Ale rovněž zánik trestnosti, podmínky zastoupení mladistvého, vazbu nebo dokazování, ustanovení o výkonu uložených opatření apod.

Jedná se o právní normu, která byla přijata se záměrem komplexního řešení trestních činů mladistvých. Zákon je výsledkem dlouholetého úsilí odlišně řešit kriminalitu mládeže od kriminality dospělých, protože mladiství pachatelé jsou s ohledem na fázi svého vývoje snáze formovatelní.

Posláním, lépe řečeno úkolem ZSM, je úsilí o uložení takových opatření, která efektivně a hlavně účinně podpoří prevenci dalšího páchání trestné činnosti mladistvého, ale též začlenění jedince do společnosti nalezením vhodného společenského uplatnění. Jak jsem již několikrát ve své práci uváděla, intelekt a duševní vývoj mladistvého pachatele se v této životní fázi stále vyvíjí, proto je důležité, aby si uvědomil důsledky svého činu a tím sám napomohl k jejich nápravě. Primární význam ukládaných opatření vidím především v tom, že se orientují v první řadě do budoucnosti. Zde

spatřuji rozdíl u trestů ukládaných dospělým pachatelům, které se spíše orientují na minulost a spáchaný trestný čin.

Na závěr této kapitoly si dovoluji konstatovat, že ZSM je krok správným směrem, protože co se týče norem trestního práva v České republice, situace se zdá být už takřka neúnosná. O tom svědčí fakt, že neustále platí trestní předpisy z šedesátých let (např. právní řád), které s ohledem na měnící se tendence ve vývoji kriminality prošly řadou novelizací, které byly tu více, tu méně vydařené. Ale i přes tento názor mám důvod k optimismu, neboť faktem je, že zákon přikládá nesmírný důraz na převýchovu mladistvých a jejich řádné začlenění do společnosti. S ohledem na prevenci kriminality této věkové skupiny pachatelů je totiž o mnoho účinnější postup než pouhé represivní působení.

Vzhledem k tomu, že tato bakalářská diplomová práce se zabývá drogovou problematikou regionu Mladá Boleslav, v následující kapitole přistoupím k jejímu popisu a to jak z hlediska sociodemografického, tak i historického exkurzu, který je druhou přílohou práce.

1.1.8 Mladá Boleslav a její sociodemografický popis

Mladá Boleslav patří mezi významná města České republiky. Tento význam spatřuji především např. v počtu obyvatel (přibližně 43.000), který město řadí mezi největší města ČR, ačkoli nemá statut krajského města. Administrativně je Mladá Boleslav městem statutárním. Další význam vidím také v počtu pracovních míst a hospodářský význam podniku Škoda Auto, a.s., který patří k největším v ČR.

V následující části bude popsán region Mladá Boleslav nejprve zcela obecně. Tím mám na mysli polohu apod. Poté se okrajově zmíním o historii a dále se budu věnovat současnosti, ke které neodmyslitelně patří i průmyslový komplex Škody a.s., který výrazně ovlivňuje životy zdejších obyvatel, jejich ekonomickou situaci, ale například také využití volného času.

Celá oblast Mladoboleslavska se nachází v severovýchodní části Středočeského kraje a zaujímá území o rozloze 102 228 ha. Z tohoto celkového výměru Mladá Boleslav zabírá cca 2487 ha. Průměrná

nadmořská výška dosahuje 270 m n. m. a nejvyšším bodem je vrch Mužský (463 m n. m.). Regionem protéká řeka Jizera, která je dlouhá 70,6 km. Severozápad a východ území je výrazně zalesněn, do severovýchodní oblasti zasahuje chráněná krajinná oblast Český ráj, která je značně vyhledávanou rekreační lokalitou. Region leží ve vzdálenosti přibližně 60 km severoseverovýchodně od centra Prahy a 50 km jižně od krajského města Liberce. Díky významu těchto dvou měst a mezilehlé Mladé Boleslavi můžeme tento prostor pokládat za jednu z významných rozvojových os Česka. Na mikroregionální úrovni je Mladá Boleslav součástí sídelní osy středního a dolního Pojizeří zahrnující Benátky nad Jizerou, Mnichovo Hradiště a Turnov (strategický plán MB, on-line).

Nyní přistoupím k současnosti regionu Mladá Boleslav. Ten tvoří celkem 110 územně samosprávních celků, z toho je 8 měst a 102 obcí. Dle údajů Českého statistického úřadu je počet jeho obyvatel cca 120.000. Ke dni 1. 1. 2011 žije přímo v Mladé Boleslavi 43 939 obyvatel, z toho 21 768 mužů a 22 171 žen. Věková skladba obyvatelstva Mladoboleslavska je výrazná nejvyšším podílem obyvatel v produktivním věku. Ke dni 1. 1. 2011 je průměrný věk obyvatelstva 40,8 roku, z toho 39,2 let mají muži a 42,3 let ženy. Mladá Boleslav má jeden z nejnižších podílů nejstarší populace v České republice. Ovšem početnou část obyvatel představují cizí státní příslušníci.

Během roku 2010 bylo v okrese zaregistrováno 455 živě narozených dětí, uzavřeno 599 sňatků a 218 manželství bylo rozvedeno. Na území Mladé Boleslavi rovněž žije velký počet cizinců. Pokud hovoříme o registrovaných cizincích, Český statistický úřad uvádí celkový počet 10 129 cizích státních příslušníků. Nejvíce jsou zastoupeni občané zemí Evropské unie, a to Slováci a Poláci, následují občané mimo Evropskou unii, zejména Ukrajinci a Vietnamci (Český statistický úřad, on-line).

Tabulka č. 1: Počet obyvatel v regionu Mladá Boleslav

Období:			26.3.2011	1.3.2001	3.3.1991
Obyvatelstvo celkem			124 231	113 241	110 664
v tom ve věku	0 - 14 let	celkem	18 285	18 134	23 527
		muži	9 440	9 254	12 077
		ženy	8 845	8 880	11 450
	15 - 64 let	celkem	87 910	79 976	72 814
		muži	45 589	40 760	36 272
		ženy	42 321	39 216	36 542
	65 a více let včetně nezjištěno	celkem	18 036	15 131	14 323
		muži	7 445	5 854	5 395
		ženy	10 591	9 277	8 928

Zdroj: ČSÚ

Tabulka číslo 1 znázorňuje celkový počet obyvatel v regionu Mladá Boleslav a to za období od 3. 3. 1991 do 26. 3. 2011. Je zde vidět nepochybný trend zvyšování počtu obyvatel a to zejména u skupiny 15 – 64 let, ve které se skrývají i naši respondenti.

Tabulka č. 2: Obyvatelstvo podle rodinného stavu

Období:		26.3.2011	1.3.2011	3.3.1991
Muži celkem		62 474	55 868	53 744
z toho	svobodní	27 569	23 136	22 013
	ženatí	27 211	27 111	26 511
	rozvedení	5 995	3 974	3 564
	ovdovělí	1 699	1 647	1 656
Ženy celkem		61 757	57 373	56 920
z toho	svobodné	21 330	18 248	17 513
	vdané	26 257	26 549	27 713
	rozvedené	7 015	4 950	5 046
	ovdovělé	7 155	7 626	6 648

Zdroj: ČSÚ

Tabulka č. 2 podává údaje o rodinném stavu obyvatel v regionu Mladá Boleslav. Jak u mužů, tak u žen je patrný především nárůst svobodných, ale též zvýšení počtu rozvedených. Pro potřeby výzkumu budeme považovat za neúplnou rodinu takovou, kde chybí jeden její člen, matka nebo otec.

Tabulka č. 3: Obyvatelstvo podle nejvyššího ukončeného vzdělání

Období:		26.3.2011	1.3.2011	3.3.1991
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let		105 946	95 107	87 137
z toho nejvyšší ukončené vzdělání	základní vč. neukončeného	17 667	21 749	29 703
	střední vč. vyučení (bez maturity)	44 422	40 320	34 157
	úplné střední (s maturitou) a vyšší odborné včetně nástavbového	33 563	26 575	19 021
	vysokoškolské	9 785	6 071	4 040
	bez vzdělání	509	392	216

Zdroj: ČSÚ

Tabulka č. 3 znázorňuje obyvatelstvo ve věku 15 let a více v regionu Mladá Boleslav podle nejvyššího ukončeného vzdělání. Zde je znatelný nárůst především u kategorie úplné střední (s maturitou) a vyšší odborné včetně nástavbového a naopak zřejmý pokles u kategorie základní vč. neukončeného.

V regionu pracující dosahují poměrně vysokých mezd (v roce 2009 činila průměrná mzda 24 091 Kč) a tím i vyšší životní úroveň. Pokud porovnáím míru registrované nezaměstnanosti s ostatními kraji v České republice, tak v Mladé Boleslavi je vcelku nízká, pouze 4,69%. Z toho je patrné, že pokud hovoříme o existenčním a ekonomickém zázemí, je na Mladoboleslavsku jedno z nejlepších v celé České republice. Tuto skutečnost ovlivňuje především přítomnost podniku Škoda Auto, a.s., který je pro většinu obyvatel ČR, ale i Evropy nejpodstatnějším atributem města. Jak jsem již výše uvedla, s tím souvisí i image Mladé Boleslavi jako výrazně průmyslového města s vysokými příjmy obyvatel a nízkou mírou nezaměstnanosti. Image města ale spoluvytváří i několik dalších faktorů, z nichž některé jsou opět částečně spjaté se Škodou Auto, a.s. (strategický plán MB, on-line).

Nyní ještě okrajově zmíním školství, které je v regionu zastoupeno sítí základních a středních škol, ale rovněž učilišť. Je zde i vyšší odborná škola ekonomického zaměření a vysoká škola. Zřizovatelem deseti základních škol je město Mladá Boleslav, stejně jako v případě šesti mateřských škol. Přímo ve městě působí také dvě osmiletá gymnázia, pět státních a pět

soukromých středních škol a již zmiňovaná firemní vysoká škola automobilky Škoda Auto, která je také ekonomického směru. Ta sídlí v novém vysokoškolském areálu Na Karmeli, který vystavěla automobilka v součinnosti s městem a uvedla do chodu na konci roku 2007 (Mladá Boleslav, on-line).

Do této chvíle jsme se v teoretické části předložené práce zabývali obecnou charakteristikou delikvence se zaměřením na delikvenci osob ve věku 15 až 18 let a to se zřetelem na poznatky vývojové a sociální psychologie. Vymezili jsme si také důležité pojmy, které s touto problematikou úzce souvisí. V následující části bakalářské práce se konkrétně zaměřím na vybrané aspekty drogové delikvence mládeže v regionu Mladá Boleslav.

2 Praktická část

2.1 Metodologie průzkumu

V předchozí části jsem za pomoci pojmů a definic objasnila teoretická východiska, ze kterých bude nadále vycházet praktická část bakalářské diplomové práce. V následujících kapitolách bude stanoven cíl výzkumu, objasním informační zdroj Evidence trestního řízení Policie České republiky, ze kterého budou data čerpána. Následovně se budu věnovat stanovení hypotéz, popíši použité metody a techniky a také charakterizuji zkoumaný vzorek.

2.2 Cíl a předmět průzkumu

Cílem výzkumu je odpověď na základní výzkumnou otázku, která zní: „Jaké jsou typické znaky delikventního vztahu vybraných skupin mládeže k psychoaktivním látkám v regionu Mladá Boleslav?“

Dílčím cílem bude zjištění informovanosti a zkušeností mládeže s tzv. novými drogami. V předmětu výzkumu se budeme orientovat na určité jevy, které je možno vyčíslit. Zde máme na mysli motivy páčání trestné činnosti mladistvými spojené s psychoaktivními látkami, úroveň vzdělání, pohlaví, rodinné poměry a sklon k užívání konkrétní psychoaktivní látky.

2.3 Evidence trestního řízení

Informační systém Evidence trestního řízení (dále jen ETŘ) byl do zkušebního provozu uveden v roce 2004. V následujícím roce se do systému nadto zařadilo i vedení protokolů čísel jednacích a protokolů událostí. Tím byl dán zásadní požadavek nezbytný k nasazení ETŘ jako výchozího systému pro všechny útvary okresních ředitelství. Rozkazem policejního prezidenta bylo dne 1. 1.2007 uvedeno do provozu trvalé a celoplošné užívání zmiňovaného systému na veškerých útvarech Policie České republiky.

Tento informační systém je koncipován jako evidence pro trestní řízení. Umožňuje vést evidenci trestných činů, přestupků, čísel jednacích, evidence zajištěných věcí, ale také jsou sledovány delikty, místo, osoby,

objekty, stopy, zásahy, omezení osobní svobody a další. V systému jsou rovněž realizovány veškeré procesní úkony, jako výslechy osob, zahájení úkonů trestního stíhání, ohledání místa činu apod.

Tento systém je prvním krokem procesu elektronizace trestního řízení a modernizace systému v rámci Policie České republiky. Jeho největší předností spatřuji především v tom, že veškeré informace jsou dostupné státnímu zástupci, který je schopen významně zasáhnout do rychlosti a kvality procesního postupu. V další návaznosti jsou zde informace o průběhu a výsledku trestního řízení, o způsobu uzavření trestního řízení státním zástupcem, ale také o pravomocných rozhodnutích soudů. Kromě toho systém umožňuje přebírání primárních dat ze základních útvarů Policie ČR a jejich okamžité zpřístupnění pracovníkům služby kriminální policie a vyšetřování k jejich následné aktualizaci. Jako další a důležitou výhodu vidím v tom, že systém umožňuje generovat z vložených údajů formuláře, bez nutnosti je zpracovávat kdekoliv jinde. Ovšem zde nemohu opomenout pro mě asi jediný známý nedostatek a tím je Závazný pokyn policejního prezidenta č. 91/2005, který provoz ETR velmi povrchně upravuje včetně četných novelizací.

2.4 Stanovení hypotéz

Pro naplnění prvního stanoveného cíle praktické části, tedy zjištění typických znaků delikventního vztahu mládeže k psychoaktivním látkám v regionu Mladá Boleslav, bylo stanoveno pět hypotéz, pomocí kterých byl průzkum realizován. Jednalo se o statistické vyhodnocení, které mělo ověřit platnost stanovených hypotéz.

Základní hypotézy:

I. Lze předpokládat, že, mezi mladistvými v regionu Mladá Boleslav bude více jak 60% respondentů mužského pohlaví.

II. Lze předpokládat, že více než 50% respondentů pochází z neúplné rodiny.

Operacionalizace: pro účely tohoto výzkumu bude za neúplnou rodinu považována taková rodina, kde chybí jeden z jejích členů, matka nebo otec. V regionu Mladá Boleslav žije 17,6% neúplných rodin. Stanovené procento

vychází z celkových dat o neúplných rodinách v regionu uvedených v předchozí kapitole.

III. *Lze předpokládat, že více než 50% respondentů užívá psychoaktivní látku pervitin.*

Operacionalizace: pro účely tohoto výzkumu bude za užívání považována situace, kdy respondent alespoň jedenkrát látku užil. Tuto skutečnost lze nalézt ve spisové dokumentaci ve formě písemného záznamu.

IV. *Lze předpokládat, že více než 50% respondentů má dokončené alespoň střední odborné vzdělání.*

V. *Lze předpokládat, že nejčastěji uváděným motivem páchání trestné činnosti respondentů je získání finančních prostředků na drogy.*

2.5 Použité metody a techniky

Základní metodou a použitou technikou předložené práce je analýza použitých dostupných pramenů a to vyšetřovacích spisů a trestných činů mladistvých respondentů obviněných z trestných činů nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle ustanovení §283, §284, §285 a §286 trestního zákoníku nebo trestného činu šíření toxikomanie podle ustanovení § 287 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., evidovaných v roce 2010 na Okresním ředitelství Policie České republiky v Mladé Boleslavi.

V první fázi jsem se zaměřila na statistickou metodu, kdy byl v počáteční etapě vůbec vyhodnocen podíl trestných činů spáchaných mladistvými respondenty v roce 2010, týkající se drogové problematiky z výše uvedeného paragrafového znění.

V následující fázi jsem pro získání potřebných informací a dat použila metodu analytickou, tedy studium a analýzu vyšetřovacích spisů respondentů, kteří se rovněž dopustili protiprávního jednání spojeného s drogovou problematikou, taktéž vedených v roce 2010 na Okresním ředitelství Policie České republiky v Mladé Boleslavi.

V následující fázi jsem opět zvolila metodu statistickou a to při zpracování anketních lístků, ve kterých jsem zjišťovala informovanost a zkušenosti mládeže s tzv. novými drogami. Všechny školy v Mladé Boleslavi, kde studují žáci ve věku 15-18 let jsem vložila do osudí a vylosovala Střední školu podnikatelskou, Mladá Boleslav, Laurinova 1049. Vyplnění anketních lístků se účastnili žáci druhého ročníku, a to za přispění paní Ing. Ivy Macounové, zástupce ředitele školy pro teoretickou výuku, ekonomiku, ekonomiku podniku, management a marketing a chod podniku.

2.6 Zkoumaný vzorek

Objektem šetření je spisový materiál a vyšetřovací spisy. Zkoumaný vzorek představuje 24 spisů evidovaných na Policii České republiky, okresním ředitelství, službě kriminální policie a vyšetřování v Mladé Boleslavi, Obvodní oddělení Policie české republiky Mladá Boleslav I., Obvodní oddělení policie České republiky Mladá Boleslav II., Obvodní oddělení Policie České republiky Dobruška, Obvodní oddělení Policie České republiky Mnichovo Hradiště, Obvodní oddělení Police České republiky Bělá pod Bezdězem, které byly vedeny proti 24 pachatelům, dotýkajících se drogové problematiky.

V roce 2010 došlo v okrese Mladá Boleslav celkem k 4627 trestným činům. Z toho 77 trestných činů se dopustili mladiství pachatelé. Po následném studiu spisové dokumentace bylo zjištěno, že z celkového počtu mladistvých respondentů, se jich 24 dopustilo trestného činu nebo přečinu v souvislosti s drogovou problematikou v regionu Mladá Boleslav. Zkoumaný vzorek tedy představuje všech 24 spisů evidovaných v roce 2010. Spisy jsou v ETŘ řazeny dle data a skutkové podstaty. Zkoumaný vzorek je složen z chlapců i dívek.

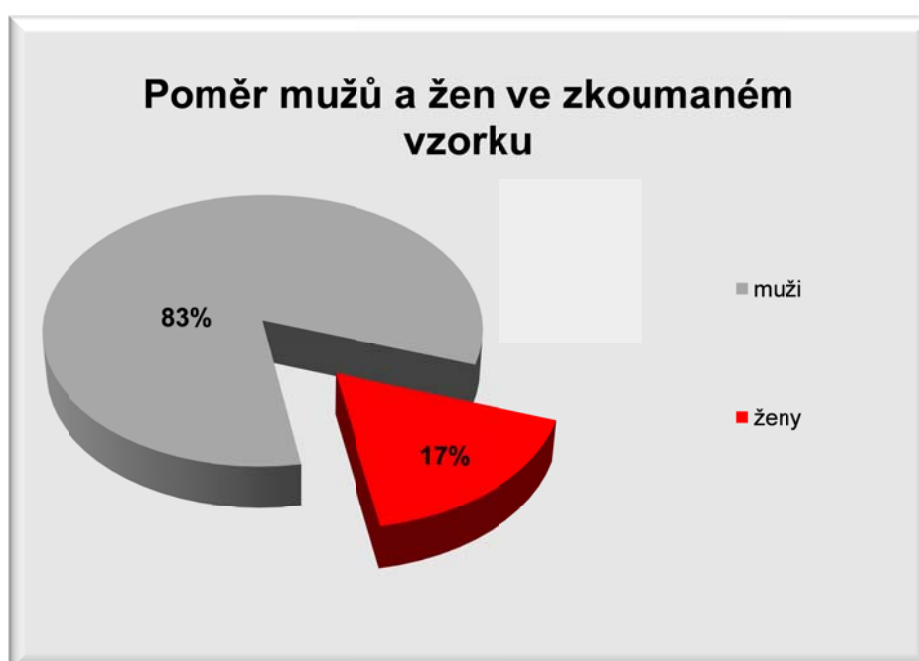
Zkoumaný vzorek pro anketní šetření zaměřené na informovanost o nových drogách se skládal z 30 respondentů, z toho 17 dívek a 13 chlapců.

Ve spisové dokumentaci jsem se zaměřila především na kritéria, jakými byla:

- věková hranice respondentů 15-18 let a pohlaví
- nejčastěji zneužívaná psychotropní látka
- motiv spáchaného trestného činu
- vzdělanostní úroveň
- primární rodinné prostředí

Veškerá data byla získaná analýzou spisové dokumentace platné pro region Mladá Boleslav. Následně byla sečtena a byl proveden procentuální výpočet. Výsledky byly zpracovány a dále znázorněny pomocí výsečových grafů. Hlavní součástí interpretace dat se stalo ověřování stanovených předpokladů.

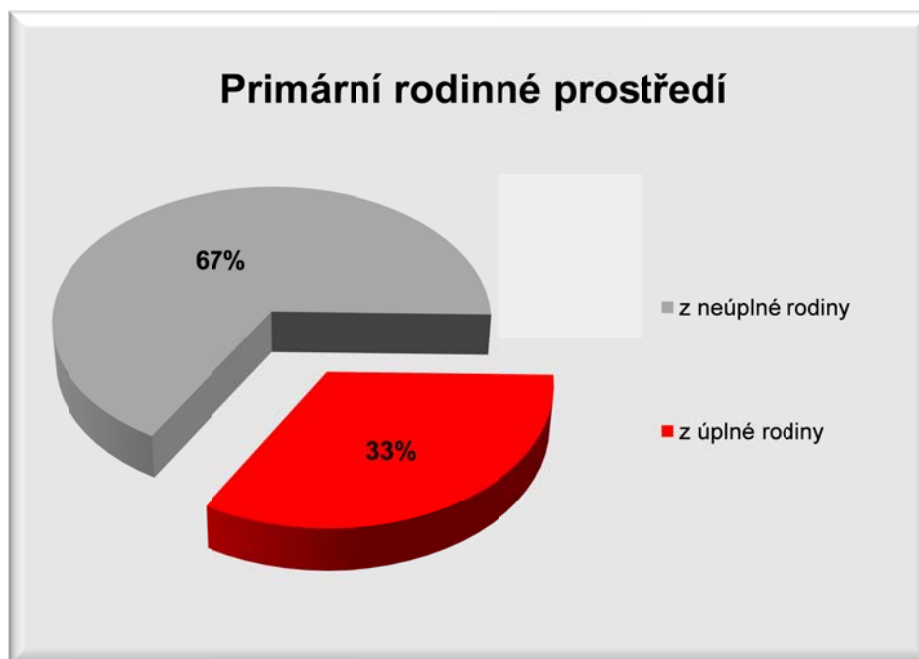
Graf č. 1 ***Poměr mužů a žen ve zkoumaném vzorku***

Graf č. 1 znázorňuje poměr mužů a žen ve zkoumaném vzorku. Bylo zjištěno, že z celkového počtu respondentů se pouze ve 4 případech vyskytla jako mladistvá pachatelka žena a ve 20 případech se jednalo o muže.

Předpoklad č. 1 se potvrdil. Dle statistických výsledků ze spisové dokumentace je patrné, že mezi mladistvými pachateli přestupků spojených s drogami v Mladé Boleslavi za zkoumané období se více vyskytují respondenti mužského pohlaví a to v 83%.

Graf č. 2 ***Primární rodinné prostředí***

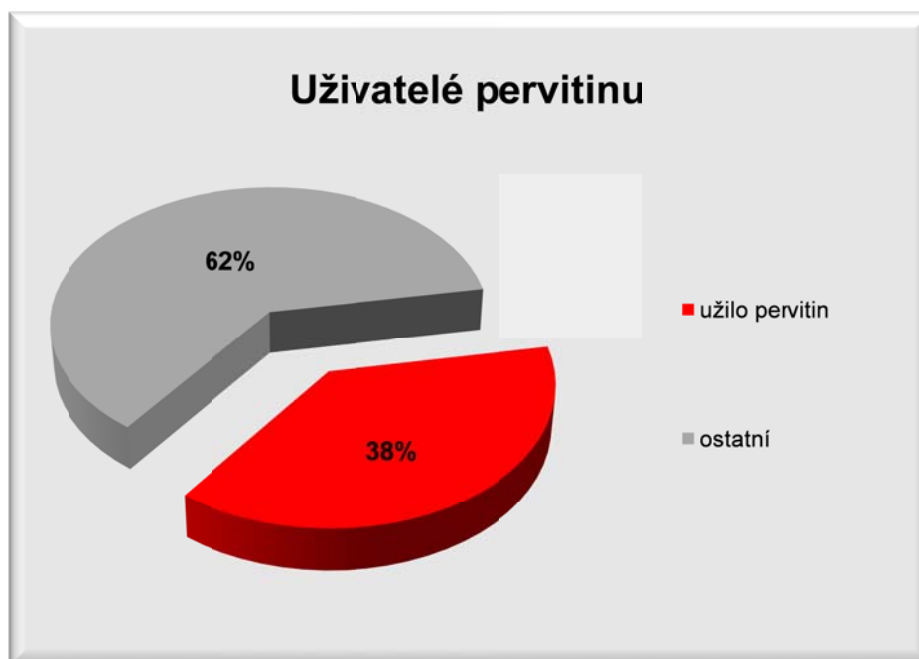

Graf č. 2 ukazuje, z jakého primárního rodinného prostředí respondent pochází. Šetřením bylo zjištěno, že pouze 8 respondentů pochází z úplného rodinného prostředí a naopak 16 respondentů pochází z rodiny neúplné, za kterou v tomto výzkumu považujeme takovou rodinu, kde chybí jeden z jejích členů, matka nebo otec, což koresponduje s daty v teoretické části, kde je uvedeno, že neúplná rodina je taková, kde chybí jeden z jejích členů, matka nebo otec. Vzniká obvykle rozvodem, eventuálně odchodem jednoho z rodičů, ale také úmrtím jednoho z rodičů. Do kategorie neúplné rodiny se řadí i svobodné matky.

Předpoklad č. 2 se potvrdil. Jak je z grafu zřejmé, z neúplné rodiny pochází 67% respondentů. Z toho vyplývá, že rozpad rodiny působí na jedince velmi negativně a zeslabená rodičovská kontrola nad výchovou tvoří předpoklady pro působení škodlivých vlivů, jakými zde máme na mysli drogovou problematiku. Neúplná rodina je obecně rizikovějším prostředím,

protože je obvykle zatěžkána například rozvodem rodičů. Mnohdy ale i zdoluhavými konflikty o majetek, výchovu dětí a podobně. Zde bude velmi obtížné preventivně působit na rodinu, neboť její funkce je už podstatným způsobem zdevalvována. Na důraz kvalitní výchovy v rodině jsem v teoretické části upozornila jako na hlavního činitele socializace osoby. V případě, že rodina není schopna splňovat své primární funkce, jsou zde vyšší rizika selhání u adolescenta.

Graf č. 3 ***Uživatelé pervitinu***

Graf č. 3 představuje procentuální výsledek odpovědí na otázku, zda respondent alespoň jedenkrát užil psychoaktivní látku pervitin. Z výsledku analýz spisového materiálu bylo zjištěno, že v 9 případech respondent alespoň jedenkrát tuto látku užil.

Předpoklad č. 3 se nepotvrdil. Z grafu je evidentní, že látku pervitin užilo 38% respondentů. V kategorii „ostatní“ se nejčastěji vyskytovala marihuana. Z toho vyplývá, že mladiství v experimentování s psychoaktivními látkami dávají přednost spíše této droze. Z těchto důvodů považuji za podstatné směřovat osvětu a preventivní opatření k právě již zmíněné marihuaně.

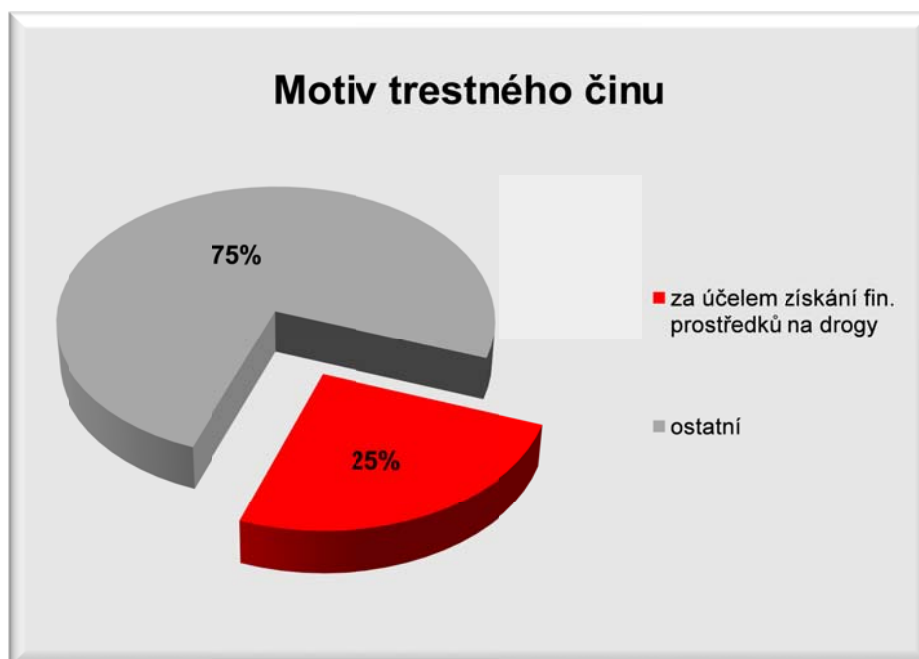
Graf č. 4 *Vzdělání respondentů*

Graf č. 4 znázorňuje, že 67% respondentů má dokončené alespoň střední odborné vzdělání.

Předpoklad č. 4 se potvrdil. Z výše uvedeného grafu vyplývá, že více než 50% respondentů dokončilo střední odborné vzdělání. Tento údaj naznačuje, že do kontaktu s drogou se snadno dostanou i jedinci inteligentní, na určité vzdělanostní úrovni. Toto zjištění je v rozporu s tím, co je uvedeno v teoretické části této práce, že majoritní podíl delikventních jedinců představují ekonomicky závislí jedinci s ukončeným základním vzděláním bez kvalifikace.

Graf č. 5 **Motiv trestného činu**

Graf č. 5 ukazuje, jaký je nejčastěji uváděný motiv páchání trestné činnosti respondentů. Zda k páchání trestné činnosti dochází za účelem získání finančních prostředků na drogy nebo z jiných důvodů. Graf vypovídá o skutečnosti, že 75% respondentů páchá trestnou činnost z jiných důvodů, než je získání finančních prostředků na drogy.

Předpoklad č. 5 se nepotvrdil. Trestnou činnost za účelem získání finančních prostředků páchalo 25% respondentů. Ve spisové dokumentaci s ohledem na drogovou problematiku se nejčastěji objevuje páchání trestné činnosti pod vlivem návykové látky a přechovávání návykové látky s obsahem tetrahydrokanabinolu (THC). Tento údaj rovněž koresponduje s grafem č. 3. a poukazuje na rozšířené zneužívání marihuany mezi mladistvými.

Celkové výsledky průzkumu naznačují, že u drogové kriminality mládeže ve zkoumaném regionu Mladá Boleslav převládají mezi pachateli respondenti mužského pohlaví. Pachatelé jsou také převážně z neúplných rodin a většina jich má dokončené střední odborné vzdělání. Dále se ukázalo, že pouze 38% respondentů alespoň jednou užilo látku pervitin a většina

z nich nepáchala trestnou činností za účelem získání finančních prostředků na drogy, ale z důvodů, které jsem uvedla v grafu č. 5.

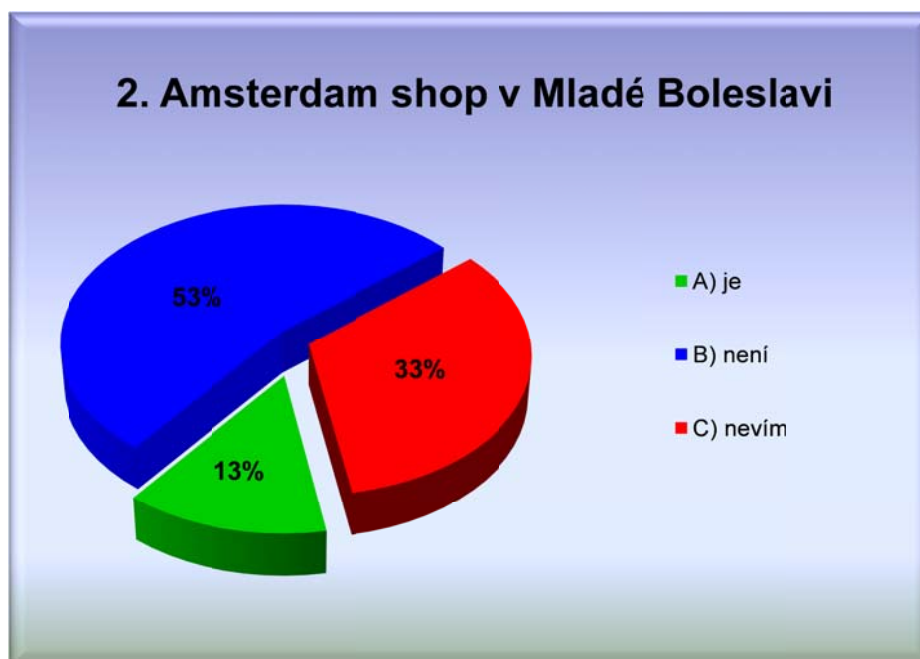
Součástí bakalářské diplomové práce je anketa, kterou jsem uskutečnila v listopadu 2011. Této se zúčastnilo 30 studentů Střední podnikatelské školy v Mladé Boleslavi. Anketa obsahovala 5 otázek. Cílem a smyslem bylo dle odpovědí zjistit, jaké zkušenosti nebo informace má mládež s tzv. novými drogami.

Graf č. 6 **Amsterdam shop je**

Z uvedeného grafu vyplývá, že nejvíce respondentů (57 %) zvolilo odpověď c), tj. obchod, ve kterém se prodávalo zboží, které obsahovalo zakázané látky. Ale hodně vysoké je i procento těch, kteří uvedli, že neví. V souvislosti s drogovou delikvencí by to mohlo znamenat, že adolescenti upřednostňují jiné aktivity, věnují se svým zájmům a téma drogové problematiky se jich osobně nedotýká.

Graf č. 7 *Amsterdam shop v Mladé Boleslavi*

Z uvedeného grafu je patrné, že nejvíce respondentů (53 %) zvolilo odpověď b), není. Vzhledem k tomu, že v Mladé Boleslavi se tato prodejna prezentovala pod názvem Grow shop, je velmi pravděpodobné, že zde respondenti nevidí žádnou souvislost. Pro otázku drogové delikvence z toho vyplývá, že pouze 13% respondentů se z nějakého důvodu aktivně zajímá, ví o existenci Amsterdam shopů, ať už jsou prezentovány pod oficiálním nebo pseudonázvem.

Graf č. 8 *Amsterdam shop jsem navštívil*

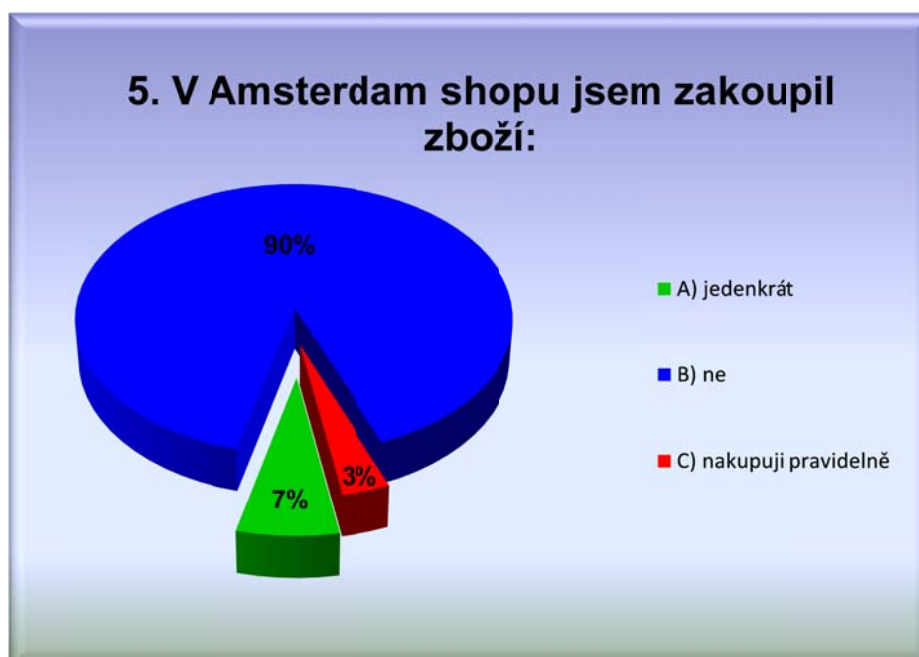
V grafu č. 8 vidíme, že naprostá většina respondentů (93 %) uvedla, že dosud nenavštívila Amsterdam shop. Vzhledem k věku respondentů se ale domnívám, že i přesto, že Amsterdam shop navštívili, tuto skutečnost v anketě neuvedli.

Graf č. 9 *Amsterdam shop navštěvují kamarádi*

Výše uvedený graf ukazuje, že více než polovina respondentů (63 %) neví, zdali jejich kamarádi navštěvují Amsterdam shop. Touto anketní otázkou jsem chtěla zjistit, zda adolescenti navzájem komunikují alespoň okrajově o problematice drog a s tím souvisejících obchodech. Ovšem opět se můžu domnívat, že vzhledem k věku a situaci tuto skutečnost v anketě neuvedli.

Graf č. 10 *V Amsterdam shopu jsem zakoupil zboží*

Z tohoto grafu je zřejmé, že velká většina respondentů (90 %) dosud nezakoupila zboží v Amsterdam shopu. Jednak to může být v souvislosti s legislativní úpravou, kdy byly v dubnu 2011 obchody uzavřeny, jednak to může být způsobeno opět citlivostí otázky, kdy respondent ze strachu neuvede pravdivou odpověď.

2.7 Shrnutí výzkumu

Získané výsledky výzkumu z vyšetřovacích spisů, zda existuje nějaká významná souvislost mezi drogovou trestnou činností a osobností mladistvého delikventa v regionu Mladá Boleslav, budou nyní shrnuty s ohledem na stanovené hypotézy. Z provedeného výzkumu vyplývá, že se nám tři stanovené hypotézy potvrdily a dvě hypotézy byly vyvráceny.

Hypotéza č. 1: Byl potvrzen předpoklad, že mezi mladistvými pachateli přestupků spojených s drogami se budou více vyskytovat respondenti mužského pohlaví. Tento poměr vidím především v tom, že chlapci více inklinují k adrenalinu, experimentování. Příčinu zde spatřuji také v zátěži spojené s pubertou, která je u chlapců vyšší než u dívek, ale primární je věnovat pozornost vlastnostem osobnosti a její genezi ve smyslu vzájemného působení psychofyziologických zvláštností jedince, vnějšího prostředí a působení konkrétní situace, jak jsem již uvedla v teoretické části.

Hypotéza č. 2: Rovněž zde se nám potvrdilo, že v neúplných rodinách nalézáme více mladistvých delikventů než v rodinách úplných. Nedostačující výchova v neúplné rodině neposkytuje uspokojivou ochranu před sociálně patologickými jevy. Zde máme konkrétně na mysli drogovou delikvenci. Pevné rodinné zázemí a jistota domova sice nezaručí, že jedinec nenajde cestu k drogám, ale jak je zdůrazněno v teoretické části, hlavní úlohu zde mají rodiče a jejich důsledná výchova, ale i vyplnění volného času potomka.

Hypotéza č. 3: V tomto případě došlo k vyvrácení hypotézy, ve které bylo stanoveno, že více než 50% respondentů užilo alespoň jedenkrát látku pervitin. Tuto užilo 38% respondentů. Ve spisové dokumentaci dominovala ve většině případů marihuana. Vzhledem k tomu, že zneužívání drog je finančně náročné, výsledek tohoto zjištění přisuzuji zejména lepší finanční dostupnosti této drogy. Preferenci marihuany vidím i v tom, že poměrně velké množství lze vyprodukovat za minimální náklady „doma“.

Hypotéza č. 4: Tato hypotéza potvrdila mé stanovisko, že většina respondentů má dokončené alespoň střední odborné vzdělání. Výsledek mého výzkumu ale nekoresponduje s teoretickou částí, kdy odborná literatura poukazuje právě na minimální úroveň vzdělání mladistvých delikventů. Výzkum jasně ukazuje, že v dnešní době již drogovou kriminalitu nepáchá jen mládež s žádným, v lepším případě s minimálním vzděláním, ale jedinci, kteří mají dokončené střední vzdělání. Celkově lze z tohoto vyvodit, že u mladistvých delikventů bez vzdělání již došlo nebo

dochází k prudké proměně a devalvaci hodnotového systému a motivace ke vzdělávání se postupně ztrácí.

Hypotéza č. 5: Hlavní motiv páchaní trestné činnosti za účelem získání finančních prostředků na drogy se nepotvrdil. Z toho vyplývá, že jedinec, který si chce obstarat drogu, nepotřebuje páchat trestnou činnost za tímto účelem. Finanční prostředky má tudíž k dispozici. Vzhledem k tomu, že hovoříme o věkové skupině 15-18 let, nelze předpokládat, že tyto finanční prostředky pochází z jeho výdělečné činnosti. Lze se domnívat, že finančních prostředků se mu dostává od rodičů nebo rodiče, který tímto způsobem kompenzuje potomkovi nedostatek svého volného času nebo nezájem o jeho osobu. Pokud zde opomenou skutečnost, že nejvíce trestných činů je spácháno pod vlivem návykové látky, jak je uvedeno ke grafu č. 5, tak aby mladiství získali finanční prostředky na tyto látky, páchají trestnou činnost nejčastěji majetkovou, ale rovněž násilnou. Ostatní trestné činy jsou zastoupeny v menší míře.

K získání dat byly aplikovány dvě metody a to analytická a statistická. Dohromady jsem si stanovila pět předpokladů. Kdy předpoklad, že mezi mladistvými pachateli přestupků spojených s drogami v Mladé Boleslavi za zkoumané období převládají respondenti mužského pohlaví, se potvrdil. Muži nad ženami převládají a to v 83%. Dle statistických výsledků ze spisové dokumentace je patrné, že z neúplné rodiny pochází 67% respondentů, předpoklad byl rovněž potvrzen. Třetí předpoklad a to, že látku pervitin užilo více, jak 50% respondentů se nepotvrdil. Látku pervitin užilo 38% respondentů. Čtvrtý předpoklad, že více než 50% respondentů, má dokončené alespoň střední odborné vzdělání se potvrdil, neboť střední odborné vzdělání dokončilo celkem 67% respondentů. Poslední stanovený předpoklad byl, že nejčastěji uváděným motivem páchaní trestné činnosti respondentů je získání finančních prostředků na drogy. Tento předpoklad se nepotvrdil.

Myslím si, že se mi podařilo dodržet cíle mého výzkumu. Podařilo se mi objasnit důležité aspekty drogové delikvence mládeže v regionu Mladá Boleslav a to zejména, že větší zkušenost s drogovým delikventním

chováním v regionu Mladá Boleslav mají spíše muži než ženy a další okolnosti, které jsou uvedeny výše. Za nejpodstatnější aspekt považuji, že mladiství delikventi ve většině případů pochází z rodin, kde jsou rodiče rozvedeni nebo z neúplných rodin. Zde mohou citově strádat, trpět deprivací, neboť nepociťují dostačující zájem ze strany rodičů. Proto se snaží vzbudit zájem, upoutat na sebe pozornost, bohužel ne vždy tím vhodným a správným způsobem.

2.8 Navrhovaná opatření

V bakalářské diplomové práci se zabývám aspekty drogové delikvence mládeže. V teoretické i praktické části vzešel jako nejdůležitější aspekt rodina, ve které se utváří jedincova osobnost, proto se ve svých doporučeních zaměřím především na ni. Rodina je jedním z nejvýznamnějších činitelů primární prevence. Rodiče by si měli uvědomit svoji nejvýznamnější roli při výchově jedince. Měli by se neustále učit a přemýšlet o výchovném působení, naučit se svému dítěti naslouchat, získávat jeho důvěru a mluvit o nebezpečích, která návykové látky přináší. Důležité je podporovat dítě v přijímání hodnot, jež usnadní drogy odmítat. V tomto smyslu pokládám za podstatné, aby rodiče posilovali zdravé sebevědomí dítěte, vytvořili správná rodinná pravidla a předcházeli nudě. Proto vidím jako jednu z podob prevence oslovování dospělé populace. Oslovení lze realizovat například v rámci zájmových aktivit za pomoci snadno dostupných informací a médií. Zde je ale rovněž velmi důležité si uvědomit, že většina rodičů se v průběhu svého života s návykovými látkami, především nelegálními, nikdy nesetkala. Tato skutečnost může jejich autoritu s ohledem ke zkušenostem a znalostem ze strany jejich potomků významně zmenšovat. Z těchto důvodů vidím jako základní krok orientovat preventivní programy také na informování rodičů, ale i zprostředkování efektivních metod, jež jim pomohou při výchovném působení na své děti.

Pro mládež navrhuji zajistit více možností, jak využít volný čas. Například vytvořit větší počet zájmových kroužků, jež budou finančně dostupné. Vybudovat více otevřených kluboven, které budou k dispozici pro mládež, a vždy tam bude odpovědná osoba, jež je schopná eventuálně pomoci nebo poradit. V rámci výuky ve školách navrhuji více přednášek o drogách, kouření, alkoholu, ale i pohlavně přenosných chorobách. Dále je zapotřebí provádět pravidelné a důslednější preventivní prohlídky u lékaře, který by mohl včas rozpoznat například některé projevy rizikového chování.

Rovněž navrhuji dostatečně informovat mládež o protidrogových centrech a do těchto center organizovat exkurze pro školy.

Za nejvýznamnější opatření pokládám systematickou preventivní činnost, která se bude zaměřovat na mládež za součinnosti veškerých složek společnosti, zejména spolupráce s rodinou, školou a volnočasových institucí, pedagogicko-psychologických poraden a Policie České republiky atd. Není možné se domnívat, že se tyto negativní fenomény ve společnosti podaří nadobro odstranit, ale snažme se je alespoň v zásadní míře omezit.

Závěr

Tématem předložené bakalářské diplomové práce byla drogová delikvence mládeže v regionu Mladá Boleslav, kdy práci tvořily dvě stěžejní kapitoly. Jednalo se o část teoretickou a část praktickou.

V teoretické části předložené bakalářské práce byla věnována pozornost především teoretickým základům, které byly čerpány z dostupných zdrojů a literatury. Byl zde kladen důraz na seznámení se základní terminologií, mládež a její charakteristiku a to jak z hlediska vývojové, tak z hlediska sociální psychologie, problematiku drog obecně, trestnou činnost mládeže související s psychoaktivními látkami. Vzhledem k tomu, že práce a výzkum byl zaměřen na region Mladá Boleslav, nešlo opomenout charakteristiku a sociodemografický popis okresu Mladá Boleslav. Rovněž bylo nezbytné objasnit fungování databáze Informační systém Evidence trestního řízení Policie České republiky, odkud byla čerpána potřebná data.

V praktické části předložené bakalářské práce prezentuji výsledky průzkumu, kdy na vybraném vzorku respondentů byly zjišťovány typické znaky delikventního vztahu mládeže k psychoaktivním látkám. Rovněž zde předkládám výsledky ankety, jejímž cílem bylo zjištění informovanosti a zkušeností mládeže s tzv. novými drogami, tedy látkami, které nejsou ilegální a jsou v současné době prodávány jako suvenýry, upomínkové předměty či energetické doplňky stravy.

Důležitost otázky drogové delikvence mládeže a aktuální potřeba jejího řešení byly jedním z důvodů, proč jsem si toto téma zvolila. Samozřejmě jsem si nedělala nárok na zodpovězení veškerých otázek, jimiž se zabývají vědci dlouhá léta, možno i desetiletí. Více jsem se pokusila spíše rozebrat a zmapovat současnou drogovou situaci v regionu Mladá Boleslav, poukázat na rizika zneužívání drog a alespoň zčásti naznačit varianty řešení problémů s tím spojených. Přínos této bakalářské diplomové práce vidím v uvědomění si problému drogové delikvence mládeže a také ve vědomí důležitosti prevence drogové delikvence, převážně ve škole, ale zejména a hlavně v rodině. Když mladý člověk, adolescent, začne experimentovat s jakoukoli návykovou látkou, je velmi obtížné, často až nemožné, jej od těchto látek separovat, pokud nemá stálé a pevné zázemí

v rodině, jistotu domova, pochopení, porozumění a zájem o jeho osobu ze strany vlastních rodičů.

Rezervu své bakalářské práce spatřuji v malém počtu zkoumaných spisů, neboť limity byly dány specificky stanovenými kritérii tvorby výzkumného vzorku. Pro další výzkum bych kritéria rozšířila například o delší zkoumané období, další region a podobně. Téma mé práce mě opravdu zaujalo, musela jsem nastudovat množství zákonů, odborné literatury, článků. Jisté je, a tato práce tomu dává zapravdu, že dokud jedinec zneužívající drogy sám nedojde k názoru, že mu drogy nic dobrého nepřinášejí, ale pouze berou, nepomůže fakticky žádné provedené opatření.

Delikvence mládeže jako taková, podobně jako kriminalita dospělých, nikdy nevyumizí, ale jakékoli úsilí o její pokles stojí za naši námahu.

Seznam použitých zdrojů

ANDRLE, V. *Mládež a společnost*. Praha: Práce, 1989. ISBN 80-208-0021-2.

BERGERET, J. *Toxikomanie a osobnost*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1995. ISBN 80-7187-003-X.

BORNÍK, M. *Drogy, co bychom o nich měli vědět*. 1. vyd. Praha: Themis, 2001. ISBN 80-85821-98-2.

Celostní medicína. Dostupné z <http://www.celostnimedicina.cz/drogova-zavislost-cesta-nikam.htm#ixzz1TzBTGzuv> [vid 3. 8. 2011].

ČSÚ. Dostupné z http://www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/mesta_a_obce [vid 4. 10. 2011].

Demografie. Dostupné z http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=28 [vid 3. 10. 2011].

FISCHER, S., ŠKODA J. *Sociální patologie*. Grada Publishing, Vydání 1., 2009, ISBN 978-80-247-2781-3.

FRIEDMAN, M., blog – Devian. Dostupné z <http://devian.cz/2011/kdo-vytvoril-problem-novych-drog/> [vid 8. 8. 2011].

GEIST, B. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-85605-28-7.

HAJNÝ, M., KLOUČEK, E., STUHLÍK, R. *Akta „Y“*. Vyd. Praha: Votobia, 1999. ISBN 80-7220-022-4.

HARTL, P. HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5,

CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. upravené a rozšířené vydání, Praha 1998.

JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.

JEDLIČKA, R. – KLÍMA, P. – KOŤA, J. – NĚMEC, J. – PILAŘ, J. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

JUŘINOVÁ, I., NOVÁKOVÁ, Z. *Vzorkovník omamných a psychotropních látek zneužívaných v ČR*. Praha: 1996.

KLOUČEK, E., Blog – DROP-IN dostupný z <http://www.dropin.cz/odborne-texty> [vid 3. 8. 2011].

KOUDELKOVÁ, A. *Psychologické otázky delikvence*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-7178-022-6.

KRAUS, B., HRONCOVÁ J. *Sociální patologie*. 1.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-896-3.

MACEK, P. *Adolescence*. 2. upravené vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

MACEK, P. *Adolescence*. Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X.

MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. Vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.

Mladá Boleslav, blog – mb-net dostupný z <http://www.mb-net.cz/?page=cz,o-meste> [vid 27. 8. 2011].

NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X.

Nové drogy na trhu. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/evropu-zaplavily-nove-drogy-loni-pribylo-41-druhu-narkotik-pa4-/krimi.aspx?c=A110513_134756_krimi_wlk [vid 8. 8. 2011].

Novela zákona o návykových látkách. Dostupné z <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/68/2743/Novela-zakon-c-167-1998-Sb-o-navykovych-latkach> [vid 8. 8. 2011].

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-026-2.

ONDREJKOVIČ, P. *Úvod do sociologie výchovy: základy sociologie výchovy a mládeže*. 2. rozš. a přepr. vyd. Bratislava: Veda, 1998. ISBN 80-224-0579-5.

PRESL, J. *Drogová závislost*. 2. vyd. Praha: Maxdorf, 1995. ISBN 80-85800-25-X.

Sčítání lidu, domů a bytů. Dostupné z <http://vdb.czso.cz/sldbvo/> [vid 26. 2. 2012].

SKALKOVÁ, J. *Problémy mládeže v kontextu postmoderního myšlení*. In. SEMRÁD, J. *Mládež a sociálně negativní jevy*. Praha: PA ČR, 1996. ISBN 80-85981-22-X.

Strategický plán rozvoje města Mladé Boleslavi, blog – mb-net dostupný z <http://www.mb-net.cz/?page=cz,zpracovani-a-aplikace-strategickeho-planu-rozvoje-mesta-mlade-boleslavi> [vid 27. 8. 2011].

Zákon č. 106, kterým se mění zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Přílohy

Příloha č. 1: Přehled zakázaných látek

Tabulka č. 1 – Přehled zakázaných látek dle zákona č. 106/2011 Sb.

Bod	Název	Chemický název
1.	Karfentanil	methyl-4-[(1-oxopropyl)fenylamino]-1-(2-fenylethyl)piperidin-4-karboxylát
2.	Tapentadol	3-[(1R,2R)-3-(dimethylamino)-1-ethyl-2-methylpropyl]fenol
3.	AM-2201	1-[(5-fluorpentyl)-1H-indol-3-yl]-(naftalen-1-yl)methanon
4.	bk-PMA	1-(4-methoxyfenyl)-2-aminopropan-1-on
5.	bk-PMMA	1-(4-methoxyfenyl)-2-(methylamino)propan-1-on
6.	Bromo-Dragonfly	1-(8-brombenzo[1,2-b;4,5-b]difuran-4-yl)-2-aminopropan
7.	Butylon	1-(3,4-methylenedioxyfenyl)-2-(methylamino)butan-1-on
8.	CP-47,497	2-[(1R,3S)-3-hydroxycyklohexyl]-5-(2-methyloktan-2-yl)fenol
9.	CRA-13	naftalen-1-yl-(4-pentyloxynaftalen-1-yl)methanon
10.	DBZP	1,4-dibenzylpiperazin
11.	DOC	1-(4-chlorfenyl-2,5-dimethoxy)-2-aminopropan
12.	DOI	1-(4-jodfenyl-2,5-dimethoxy)-2-aminopropan
13.	Flefedron	1-(4-fluorfenyl)-2-(methylamino)propan-1-on
14.	4-FMP	1-(4-fluorfenyl)-N-methyl-2-aminopropan
15.	JWH-018	(naftalen-1-yl)(1-pentyl-1H-indol-3-yl)methanon
16.	JWH-073	(naftalen-1-yl)(1-butyl-1H-indol-3-yl)methanon
17.	JWH-081	(4-methoxynaftalen-1-yl)(1-pentyl-1H-indol-3-yl)methanon
18.	JWH-122	(4-methylnaftalen-1-yl)-(1-pentyl-1H-indol-3-yl)methanon
19.	JWH-200	[1-(2-(morfolin-4-yl)ethyl)-1H-indol-3-yl]-(naftalen-1-yl)methanon
20.	JWH-250	2-(2-methoxyfenyl)-1-(1-pentyl-1H-indol-3-yl)ethanon
21.	JWH-398	(4-chlornaftalen-1-yl)-(1-pentyl-1H-indol-3-yl)methanon

Bod	Název	Chemický název
22.	MBZP	1-benzyl-4-methylpiperazin
23.	mCPP	1-(3-chlorfenyl)piperazin
24.	MDAI	5,6-methylenedioxy-2-aminoindan
25.	MDPV	1-(3,4-methylenedioxyfenyl)-2-(pyrrolidin-1-yl)pentan-1-on
26.	4-MEC	2-(ethylamino)-1-(4-methylfenyl)propan-1-on
27.	Mefedron	2-(methylamino)-1-(4-methylfenyl)propan-1-on
28.	Methylon	2-(methylamino)-1-(3,4-methylenedioxyfenyl)propan-1-on
29.	Nafyron	1-(naftalen-2-yl)-2-(pyrrolidin-1-yl)pentan-1-on
30.	pFPP	1-(4-fluorfenyl)piperazin
31.	Salvinorin A	methyl(2S,4aR,6aR,7R,9S,10aS,10bR)-9-acetoxy-2-(furan-3-yl)-6a,10b-dimethyl-4,10-dioxododekahydro-2H-benzo[f]isochromen-7-karboxylát
32.	TFMPP	1-[3-(trifluormethyl)fenyl]piperazin
33.	Ketamin	(RS)-2-(2-chlorfenyl)-2-(methylamino)cyklohexan-1-on

Příloha č. 2: Historie Mladé Boleslavi

Zde uvedu stručné informace k historii a vzniku Mladé Boleslavi. Na začátek bych ráda objasnila vůbec vznik názvu města, který mu dal jeho zakladatel, kníže Boleslav II. zvaný Mladý. Původní název byl „Město Boleslava Mladého“ (Mladá Boleslav).

V roce 1318 město přestalo být knížecím majetkem a téhož roku ho kupují Michalovicové, kteří měli své nejvýznamnější sídlo na nedalekém hradě, zvaném Michalovická putna. Tito v Mladé Boleslavi zahájili podstatné stavební transformace. Po roce 1334 město přestěhovali z Podolce, údolí na soutoku Jizery s Klenicí, na vyvýšený ostroh v sousedství hradu. Skála ve stejné výškové úrovni, ve které stojí hrad, umožňovala nerušenému vývoji města nepochybně bezpečnější podmínky (Mladá Boleslav).

Jednu z nejslavnějších epoch historického období Mladá Boleslav zažívá v 16. století, kdy se stala jedním z nejdůležitějších center jednoty bratrské v celé zemi. Usadili se zde její kněží, včetně známého Jana Augusty, který tu byl i pohřben, nebo Mikuláše Klaudiána, autora první tištěné mapy Čech z roku 1518 (mimochodem je po něm pojmenována Oblastní Klaudiánova nemocnice v Mladé Boleslavi). Roku 1600, listinou císaře Rudolfa II., se Mladá Boleslav stává královským městem (Mladá Boleslav).

Během třicetileté války město opakovaně dobyli Švédové. Dějiny následujících dvou století svou nevzrušivostí svědčí o tom, že Mladá Boleslav byla tou dobou charakteristickým provinčním městem v podstatě bez velkých událostí. Pokrokovou sílu vnesl až konec 18. století a zejména pak století 19., kdy jsou ve městě i v jeho okolí bouřlivě vytvářeny manufaktury a první továrny. Historie té nejznámější, mladoboleslavské automobilky, se započala psát v roce 1895, kdy turnovský mechanik Laurin a mladoboleslavský knihkupec Klement, oba zanícení cyklisté, otevírají dílnu na výrobu jízdních kol. V roce 1899 si dvojice troufla na sestavení prvního motocyklu. Odtud byl už jen krůček k tradici automobilové výroby, která roku 2005 dosáhla 100 let svého trvání. Pokud odskočím k současnosti, tak dnes zaměstnává automobilka ve městě se 43 000 obyvateli polovinu tohoto počtu. Ovšem ne všichni pracovníci firmy jsou Boleslaváci. Značka Škoda, která nahradila prvotní pojmenování firemních výrobků Laurin a Klement v roce 1925, je od roku 1991 součástí nadnárodního koncernu Volkswagen (Mladá Boleslav).

Příloha č. 3: Anketa

Milí studenti, anketa, kterou právě držíte v ruce je určena pro potřebu průzkumu k mé bakalářské diplomové práci, která se zabývá drogovou delikvencí mládeže. Dílčím cílem tohoto průzkumu bude zjištění informovanosti a zkušeností mládeže s tzv. novými drogami – látkami, které nejsou ilegální a jsou v současné době prodávány jako suvenýry, upomínkové předměty či energetické doplňky stravy.

Anketa je anonymní, proto v ní neuvádějte své jméno. Data budou získána statisticky, což eliminuje pravděpodobnost identifikace dotazovaného. Z tohoto důvodu žádám o zaznamenání pravdivých a objektivních odpovědí na položené otázky.

U každé otázky je možné označit křížkem pouze jednu odpověď. Oceňuji Vaši ochotu, snahu a věřím ve Váš odpovědný přístup k vyplnění anketního lístku.

ANKETNÍ LÍSTEK

ke zjištění informovanosti a zkušeností mládeže s tzv. novými drogami

1. Amsterdam shop je:

- a) nákupní centrum v Holandsku
- b) prodejna tulipánů
- c) obchod, kde se prodávalo zboží, které obsahovalo zakázané látky
- d) nevím

2. Amsterdam shop v Mladé Boleslavi:

- a) je
- b) není
- c) nevím

3. Amsterdam shop jsem navštívil:

- a) jedenkrát
- b) ne
- c) navštěvuji pravidelně

4. Amsterdam shopy navštěvují kamarádi:

- a) ano
- b) ne
- c) pravidelně
- d) nevím

5. V Amsterdam shopu jsem zakoupil zboží:

- a) jedenkrát
- b) ne
- c) nakupuji pravidelně

Anotace

Příjmení a jméno autora: Šimonová Michaela

Název katedry a fakulty: Katedra sociologie a andragogiky, filozofická fakulta

Název diplomové práce: Drogová delikvence mládeže

Počet znaků:

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 37

Klíčová slova: mládež, delikvence, kriminalita, trestný čin, mladistvý, provinění, droga, závislost, neúplná rodina, toxikoman

Bakalářská diplomová práce se zabývala drogovou delikvencí mladistvých pachatelů v regionu Mladá Boleslav. Jejím cílem bylo zmapovat vybrané aspekty delikvence mladistvých.

Práci tvořily dvě oblasti. Teoretickou, která pomocí zpracování a prezentace odborných zdrojů popisovala obecnou charakteristiku delikvence se zaměřením na delikvenci mladistvých. Praktická část zkoumala na vybraném vzorku respondentů z regionu Mladá Boleslav typické znaky delikventního vztahu mládeže k psychoaktivním látkám.

Za nejdůležitější přínos práce je možné pokládat dosažení příslušných opatření, která by mohla směřovat ke zlepšení situace v oblasti drogové delikvence mládeže.

